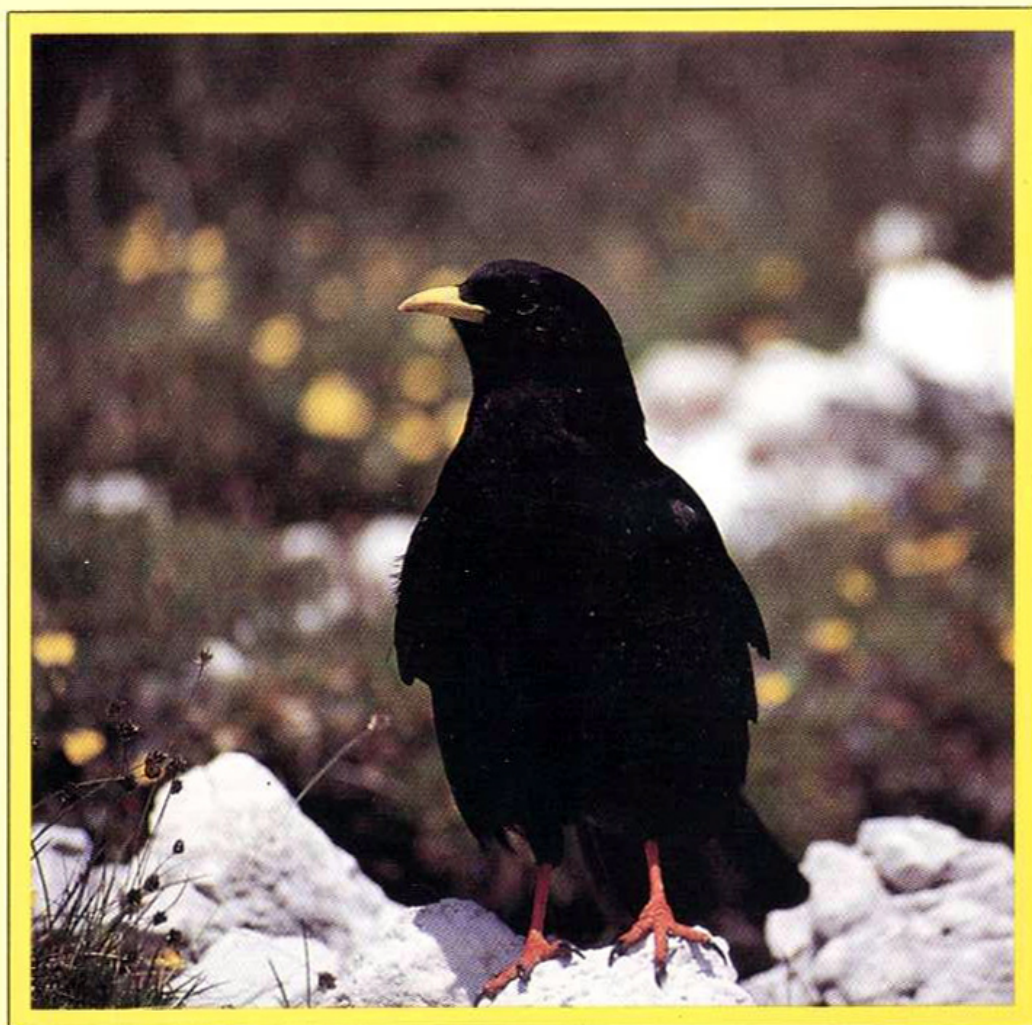

Acrocephalus

— 62 —

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovalec, lay out), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography) Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor), Rudolf Tekavčič (tehnični urednik, technical editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
tisk print	Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, Gregorčičeva 25 a
cena	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM
naklada	500 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/262 017
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/575 732
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/858 888
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor executive board	Andrej Bibič, Franc Bračko, Luka Božič, Tatjana Čelik, Izток Geister, Tomaž Jančar, Franc Janžekovič, Primož Kmecl, Bojan Marčeta, dr. Sergej D. Matvejev (častni član), Borut Mozetič, Miro Perušek, Dare Šere, Peter Trontelj, Milan Vogrin, dr. Andrej Župančič (častni član)
letna članarina	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	No. 50100-620-133 7383-99885/0

Uvodnik – Editorial

Prolog

Zdaj si stojita nasproti dva portreta *Acrocephalus*a: na eni strani dosedanji koncept, uveljavljena organizacijska samostojnost in v neodvisni založniški program preraščajoč delovni načrt, na drugi strani pa koncept, ki je popolna neznanka, organizacijska podrejenost izvršnemu odboru in temu ustrezen servisni program. Uredniški svet podpira približno takšne poglede:

O organiziranosti

Uredniški svet oblikuje in vodi uredniško politiko publicistične dejavnosti društva. Sprejema uredniški program revije *Acrocephalus* in založniške dejavnosti.

Uredniški svet sestavlja 9 članov, od tega jih 5 imenuje izvršni odbor društva, 4 pa zainteresirana javnost (izobraževalne in raziskovalne organizacije). Mandat članov sveta traja 4 leta. Člani med sabo izberejo predsednika.

Glavni in odgovorni urednik ureja posamezne številke *Acrocephalus*a in druge publikacije iz založniške dejavnosti. Izvaja uredniško politiko sveta in pred zakonom odgovarja za publicistično dejavnost društva. Na predlog izvršnega odbora ga voli skupščina za dobo 4 let.

Glavni urednik imenuje operativni organ, t. i. uredniški odbor (pomočnika glavnega urednika, tehničnega urednika, urednika za fotografijo in urednika za risbo), ki skrbi za nemoteno izhajanje revije.

O konceptu

Ornitološka revija *Acrocephalus* objavlja poleg strokovnih tudi znanstvene in informativne prispevke. Objave temeljijo na izvirnih podatkih, zbranih na terenu, to je podatkih o ornitofavni Slovenije. Za večino članov našega društva je objava takšnih podatkov, bodisi surovih bodisi nadgrajenih v strokovno ali znanstveno besedilo, najbolj demokratičen in najlažje uresničljiv stik z ornitološko srenjo. Za dobro presnovo gradiva skrbijo društvene komisije, predvsem komisija za varstvo narave, komisija za redkosti in komisija za kartiranje in štetje oziroma njihovi projekti. Faktografsko breme popularne rubrike *Iz ornitološke beležnice* počasi prevzema rubrika *Ornitološka kronika*, pripravljata pa se tudi dve novi rubriki: ornitološke lokalitete in jezikovni kotichek. Vsi znanstveni in znanstveno strokovni prispevki so recenzirani, po potrebi jih pregledata celo dva recenzenta. Z naravovarstveno problematiko se srečujemo predvsem v rubriki *Dokumenti*, implicite pa tudi v vseh prispevkih, ki obravnavajo ornitofavno posameznega območja.

O programu

Ker so bile v preteklem letniku kar tri številke tematske (*Cerkniško jezero*, *Redke vrste in Spodnje Posavje*), v uredniškem svetu razmišljamo o tem, da bi tematske številke v prihodnje izločili iz rednega programa. Tako se za letos obetajo trije posebni zvezki, ki naj bi obravnavali zlatovranko, ogrožene vrste in Škocjanski zatok. Dozorela pa bi že tudi prva obdelava regionalnih atlasov, ki jih bo v naslednjih letih več, tokrat pa bi se posvetili stari strugi Drave. Obeta se zanimiva publikacija o naravnih vrednotah Krasa, pripravljamo pa tudi knjigo o ornitoloških lokalitetah v Sloveniji.

O duhu

Acrocephalus je mogoče dojemati kot venomer odprta vrata, skozi katera lahko v vsakem trenutku vstopi vsakdo, ki je ravnokar opazoval kakšno zanimivo ptico. Pa vendar je ob tem treba opozoriti, da ljudi, ki si svoja doživetja v naravi zapisujejo v ornitološko beležnico, ne družijo morebiti le zavezanost resnici (ki jo gre seveda razumeti strogo eshatološko kot skladnost ideje s stvarjo), temveč tudi zavezanost resničnosti kot taki, brez pokroviteljske ideje. Za doživljanje resničnosti pa numerus, ki omogoča znanstveno posploševanje, ni pomemben, pomembna je enkratna in neponovljiva zgodba vsakega posameznega dogodka. To je prepoznavni duh *Acrocephalusa*, kakor veje iz dosedanjih šestdesetih števil. Stota številka naj bi izšla spomladi leta 2000. Seveda bo za takšno šestletno potovanje po Sloveniji treba pripraviti veliko bolj poglobljeno strategijo publicistične dejavnosti našega društva, kot smo jo z revijo doslej dostikrat premalo odločno sproti skicirali.

O pomenu

Že v prvi številki *Acrocephalusa* smo zapisali, da vidimo smisel izdajanja društvenega glasila predvsem v tem, da se favnistični podatki ne izgubljajo po gostilnah in ne pozabljajo po predalih. Dosegli smo, vsaj domnevamo tako, da se vsa pomembnejša opazovanja zabeležijo in objavijo, če že ne sproti pa vsaj ob vnovičnem in na prejšnjem opazovanju temelječem dogodku, ki opazovano ptico razsvetljuje v novih pomenskih razsežnostih. Tako je po zaslugi *Acrocephalusa* Slovenija postala favnistično prosojna in pregledna, kar je osnova za fenološke, gnezditvene, populacijske in naravovarstvene analize, brez katere ostaja spoznanje na pol poti. Na znanosti in tehnologiji temelječa družba namreč priznava bistvo spoznanja, ne pa tudi spoznanja samega.

Vendar ima tudi spoznanje na pol poti svoj smisel. V naša vsakdanja razmerja do narave namreč vnaša kulturo opazovanja naravnih stvari takšnih, kakršne so. S tem opazovalci ptic uresničujemo besede prerokov, da je pomembna pot, ne cilj. Biti vselej na poti pa v našem kontekstu pomeni ohranjati naravo takšno, kot je, uravnoteženo v dobrem in slabem, brez nasilja izboljševanja, kajti vsaka izboljšava jo hkrati neizbežno slabša.

Epilog

Ob takšnem premisleku se prepri v Društvu za opazovanje in preučevanje ptic izkažejo le kot naporno, a hvaležno zavedanje razkola med opazovanjem in preučevanjem kot takim. Toda kakor je takšna »ontološka diferenca« po svoje usodna, pa nam ne sme vzeti volje in poguma, da je ne bi na straneh naše revije po svojih najglobljih močeh vedno znova presegali.

Iztok Geister

Ornitološki atlas gnezdilsk Triglavskega narodnega parka – poročilo o poteku popisovanja

Ornithological atlas of breeders of Triglav National Park – a preliminary report

Tomaž JANČAR

UVOD

Delo z atlasom gnezdilsk TNP se je v sezoni 1993 prevesilo v drugo polovico, saj smo zaključili tretjo od predvidenih petih sezon. V tem času smo obdelali večino celih kvadrantov, za zadnji dve leti pa ostanejo še obrobni kvadranti in pa tisti najtežji, v celoti visokogorski.

Naj izrabim to priložnost in še enkrat povabim vse člane k sodelovanju. Za vsakogar se bo našel primeren kvadrant, tudi za gorništa nevajene ravnince. Vsi zainteresirani se prosim prijavite na naslov koordinatorka. Treba je povedati, da smo z letošnjo sezono delo z atlasom gnezdilsk in zimskim atlasom TNP ločili tudi organizacijsko, koordinator ZOA TNP je po novem Primož Kmecl. Tako boste tisti, ki pozimi ne hodite radi v gore, lahko prevzeli kvadrant samo za poletni del naloge.

SODELAVCI

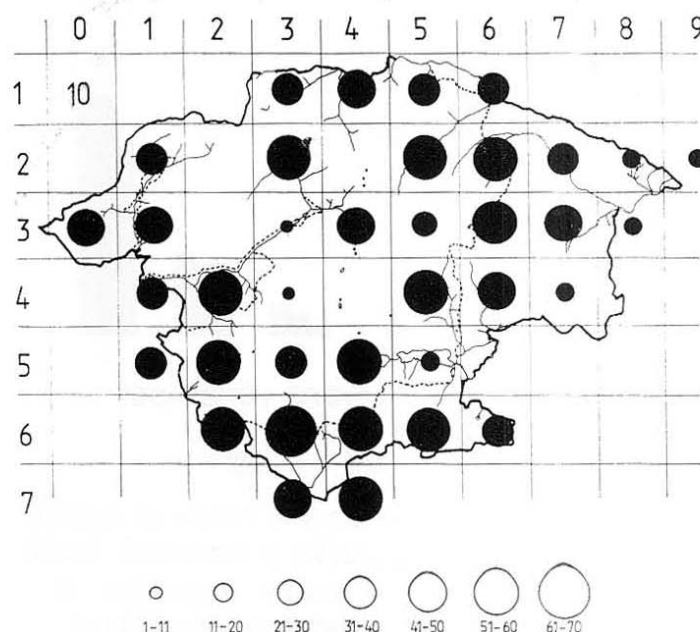
Žal je zanimanje za sodelovanje pri članih društva majhno, tako da je v treh letih popisovalo vsega 16 popisovalcev. So pa ti zato stalnejši, kar zagotavlja čedalje večjo izkušnost popisovalske ekipe in s tem boljše rezultate. Trditev lepo podkrepi dejstvo, da so popisovalci v svojih kvadrantih leta 1991 našli povprečno 43,7 vrste, leta 1992 47,4 vrste, leta 1993 pa že 48,8 vrste. Navajam seznam dosedanjih sodelavcev s številskami kvadrantov, ki so jih obdelovali: Andrej Bibič (53, 46), Franc Bračko (25, 26, 54), Tatjana Čelik (51), Janez Gregori (13, 15), Tomaž Jančar (41, 42, 45, 64), Franc Janžekovič (14), Primož Kmecl in Karin Rižner (23, 34, 66), Boris Kozinc (priložnostno),

Bojan Marčeta (35), Miro Perušek (36, 63), Slavko Polak (31, 52), Dare Šere (29, 37, 73, 74), Iztok Škornik (21), Peter Trontelj (30, 62), Milan Vogrin (65).

REZULTATI KARTIRANJA

V treh gnezdilskih letih smo razmeroma temeljito obdelali 29 kvadrantov, nadaljnjih 8 pa delno oziroma mimogrede. Večino kvadrantov je obdelanih zadostno, pri nekaterih pa bo treba sliko še nekoliko dopolniti. Za zadostno obdelan kvadrant štejemo takšnega, v katerem smo zabeležili okrog 50 vrst.

Doslej smo registrirali 109 vrst, od tega 74 potrjenih, 25 verjetnih in 10 možnih gnezdilsk. Za primerjavo naj navedem podatke

Slika 1: Število vrst, zabeleženih po posameznih kvadrantih

Fig. 1: Number of species recorded in individual squares

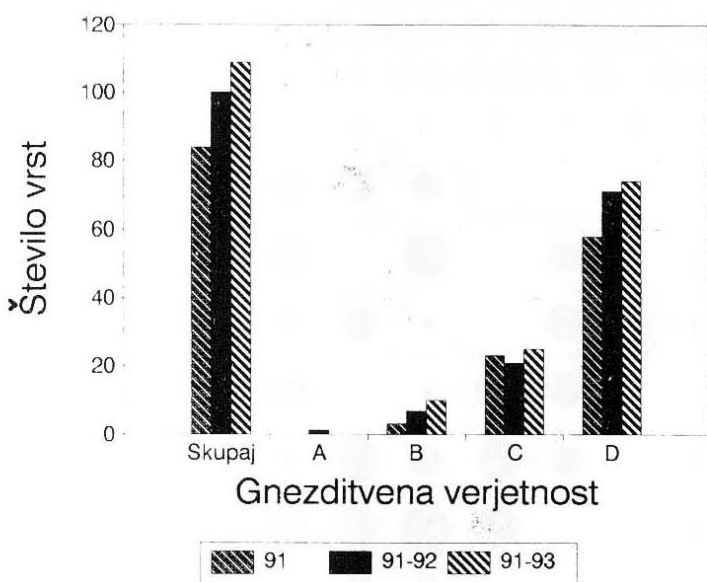
s spiska gnezdil v TNP (Gregori 1992), ki šteje 129 vrst: 101 gnezdilko, 26 domnevnih in 2 nekdanji gnezdilki. Zanimivi so tudi podatki iz večletne raziskave ptičev skrajne severozahodne Slovenije (Gregori 1977), ki obravnava 144 vrst, od tega 95 gnezdil.

Zbrali smo 1417 podatkov o posamezni vrsti v posameznem kvadrantu. Kadar je bilo več poročil o neki vrsti v istem kvadrantu, smo šteli samo tisto z višjo gnezditveno verjetnostjo. V tabeli je prikazano, koliko podatkov pripada posameznim razredom gnezditvene verjetnosti:

A	B	C	D
19	270	740	388
1,3 %	20,4 %	52,2 %	27,4 %

V oči zbode razmeroma majhen delež potrjenih gnezditvev in na drugi strani kar 52,2 % verjetnih. Za cilj smo si zadali, da spravimo vse podatke do verjetne gnezditve, saj je za kaj več na voljo dosti premalo časa. Pri švicarskem atlasu (Schifferli et al. 1980) je npr. popisovalec obdeloval svoj kvadrant pet let.

Na sliki 3 so prikazane najpogostejše vrste glede na to, v koliko kvadrantih smo jih zabeležili. Gre za skorajda same gozdne

Slika 2: Število zabeleženih vrst glede na gnezditveno verjetnost po zaključku posameznih sezon. A – poletni gost, B – možna gnezdilka, C – verjetna gnezdilka, D – nedvomna gnezditvev
Fig. 2: Number of species as to the breeding probability at the end of each season. A – summer visitor, B – possible breeder, C – probable breeder, C – certain breeding

vrste, kar priča o tem, da so gozdovi dominanten biotop v TNP. Tistega, po čemer si vsi predstavljamo Triglavski park, visokogorskih trat, ruševja in kamnišč, je dosti manj. Je pa na drugi strani tudi res, da nas večina povsem visokogorskih kvadrantov še čaka.

PROBLEMATIKA

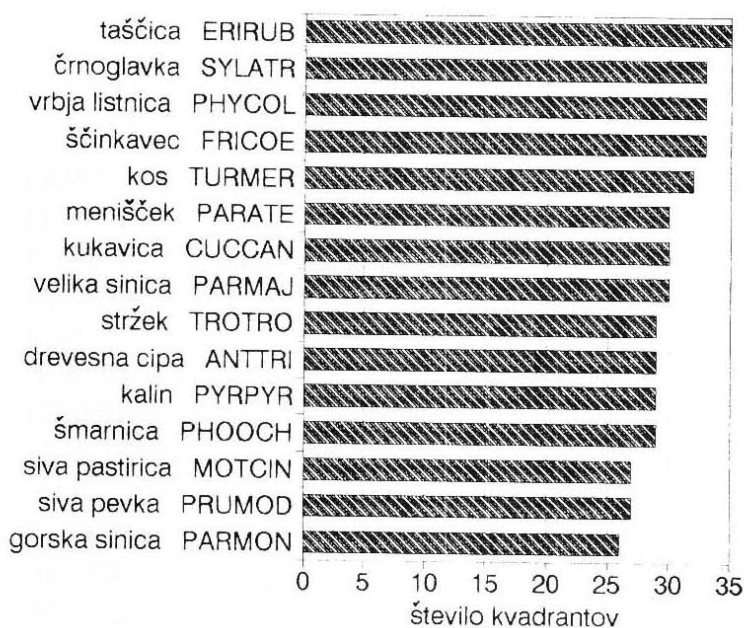
Glede na težave, ki nam jih posamezne vrste povzročajo, bi lahko izločili štiri skupine.

a) Neproblematične vrste

V to skupino uvrstimo vrste, ki nam ne povzročajo nikakršnih težav: so zlahka odkrivne, lahko določljive in gnezditve ni težko potrditi. Take vrste so npr. sinice, kmečka in mestna lastovka, lišček. Najbolj značilen predstavnik je morda šmarnica.

b) Vrste, pri katerih je težko potrditi gnezditvev

To so sicer lahko določljive in odkrivne vrste, večinoma večje, ki jih ponavadi laže slišimo kot vidimo. Najlepši primer je kukavica, sem pa sodijo še krekovt, nekatere

Slika 3: Najpogostejše vrste glede na število kvadrantov, v katerih so bile zabeležene
Fig. 3: Most recurrent species as to the number of squares in which recorded

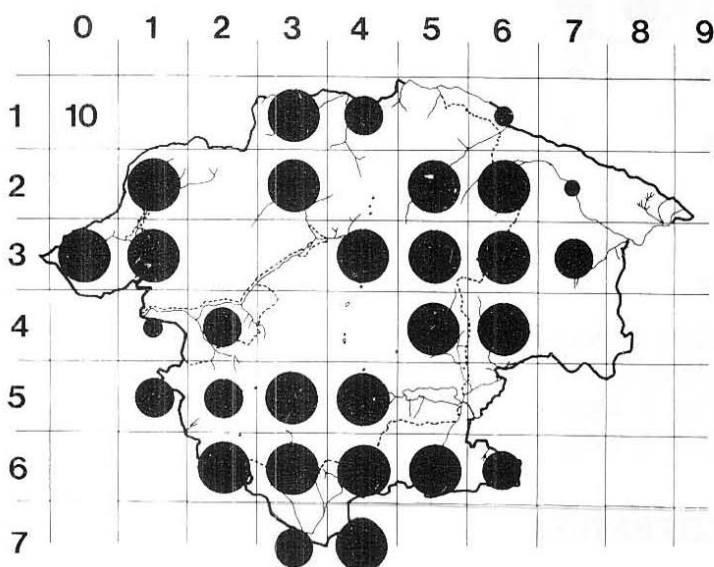
sove. Med pevkami bi v to skupino uvrstili ščinkavca.

c) Težko odkrivne vrste

Za namene atlasa je to najbolj nehvaležna skupina. To so na eni strani vrste, ki se držijo globokih gozdov in niso glasne (triprsti detel, mali muhar), na drugi strani pa velike ptice, ki se pred človekom skrivajo (kure, ujede). V to skupino sodijo seveda tudi vse nočne vrste. S karto predstavljamo triprstega detla, ki smo ga registrirali le trikrat, čeprav je zelo verjetno v smrekovih gozdovih splošno razširjen, čeravno ne pogost (Gregori 1974, 1992).

č) Težko določljive vrste

V to skupino bi od vrst v TNP lahko uvrstili le drevesna plezalčka. Dosedanji rezultati kažejo, da nam razlikovanje med močvirsko in gorsko sinico ne dela težav. Drugače pa je predvsem z dolgoprstim plezalčkom, ki ga karta kaže kot slabo zastopano vrsto. Iz literature je znano, da je ta vrsta v gozdovih TNP splošno razširjena, v smrekovih gozdovih celo dominantna (Gregori 1974, 1977, Matvejev 1983). Najbrž je edina verjetna razlaga za tako slabo opazovanje dolgoprstega plezalčka prav v slabem poznavanju in negotovi determinaciji, tudi če sodim po sebi.

Slika 4: Razširjenost šmarnice *Phoenicurus ochruros*

Fig. 4: Distribution of Black Redstart *Phoenicurus ochruros*

NEPRIČAKOVANE IN PRIČAKOVANE VRSTE

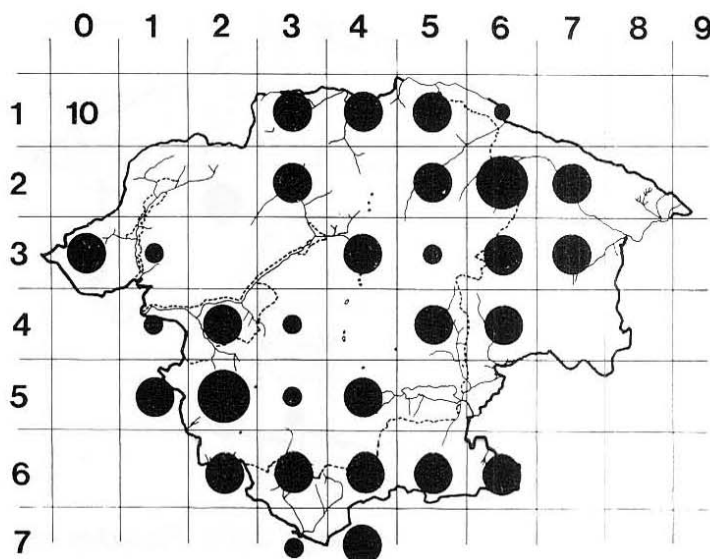
Pri dosedanjem delu smo registrirali kar nekaj vrst, ki jih pred začetkom kartiranja nismo pričakovali ali pa jih nismo pričakovali v takšnem številu. Pričakovanja so bila oprta na literaturne podatke, ki jih za te vrste ni bilo ali pa so bili zelo skopi. Pri vsaki vrsti je navedeno število kvadrantov, v katerih je bila zabeležena.

Kačar <i>Circaetus gallicus</i>	3
Prepelica <i>Coturnix coturnix</i>	3
Kosec <i>Crex crex</i>	1
Mali martinec <i>Actitis hypoleucos</i>	1
Čuk <i>Athene noctua</i>	1
Kozača <i>Strix uralensis</i>	1
Repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	6
Prosnik <i>Saxicola torquata</i>	1
Hribska listnica <i>Phylloscopus bonelli</i>	6
Plotni strnad <i>Emberiza cirrus</i>	1
Veliki strnad <i>Emberiza calandra</i>	1

Po drugi strani pa je tudi še kar nekaj vrst, ki smo jih pričakovali, a jih za zdaj še iščemo. Lahko jih razdelimo v več skupin:

a) Nižinske vrste, ki jih pričakujemo v Bohinju, kjer sta dva nižinska kvadranta še ne raziskana:

- Vodomec *Alcedo atthis*
- Smrdokavra *Upupa epops*
- Mali detel *Dendrocopos minor* – to vrsto smo že registrirali pri zimskem atlasu TNP

Slika 5: Razširjenost kukavice *Cuculus canorus*

Fig. 5: Distribution of Cuckoo *Cuculus canorus*

b) Vrste, katerih areal razširjenosti seže zelo blizu TNP:

– Italijanski vrabec *Passer domesticus italiae*

– Kovaček *Phylloscopus trochilus* – znan je podatek o verjetnem gnezdenju te vrste pri Jasni (Gregori 1987)

– Črna vrana *Corvus corone corone* – redno gnezdijo pri Podkornu (Gregori 1977)

c) Na nacionalnem nivoju redke vrste, ki imajo v TNP možnosti za gnezdenje:

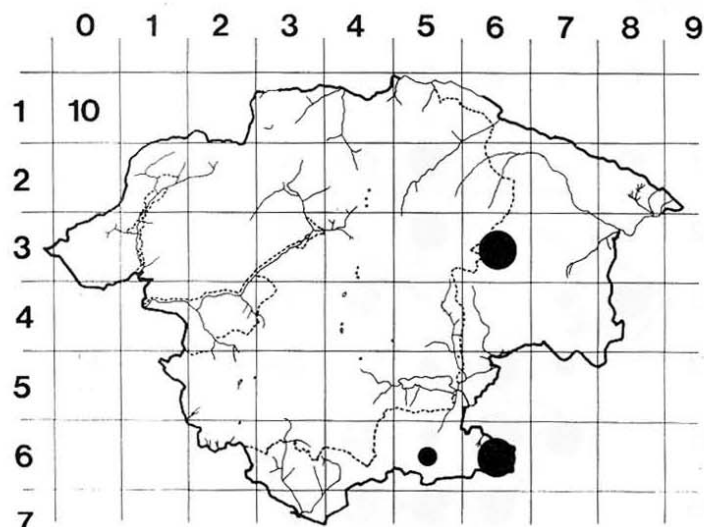
– Škrjančar *Falco subbuteo* – v Avstriji sega najvišje celo do 1500 m visoko (Dvorak et al. 1993)

– Velika uharica *Bubo bubo* – najvišja znana gnezditev v Avstriji je bila na 2100 m nad morjem (Dvorak et al. 1993)

– Podhujka *Caprimulgus europaeus* – pri kartiranju TNP leta 1983 v izmeri 10 × 10 km je bila registrirana v enem kvadrantu (Geister 1983)

č) Izjemno redke vrste, za katere obstajajo podatki o možnem ali potrjenem gnezdenju v TNP:

– Planinska vrana *Pyrrhocorax pyrrhocorax* – možnost, da gnezdi pri nas, je majhna, zadnjič je bila v gnezdilni sezoni opažena 1955 pri Tičarici nad Dolino triglavskega jezera (Matvejevič 1987); domnevno opazovanje te vrste Trontlja (1990) na Polovniku komi-

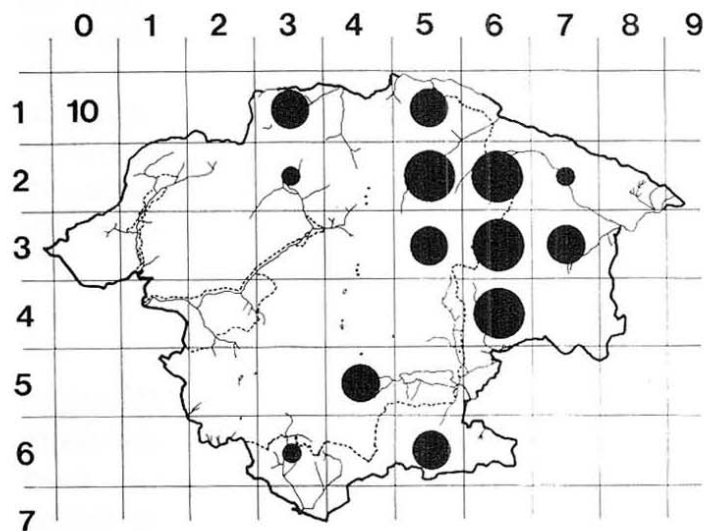
Slika 6: Razširjenost triprstega detla *Picoides tridactylus*

Fig. 6: Distribution of Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus*

sija za redkosti ni potrdila.

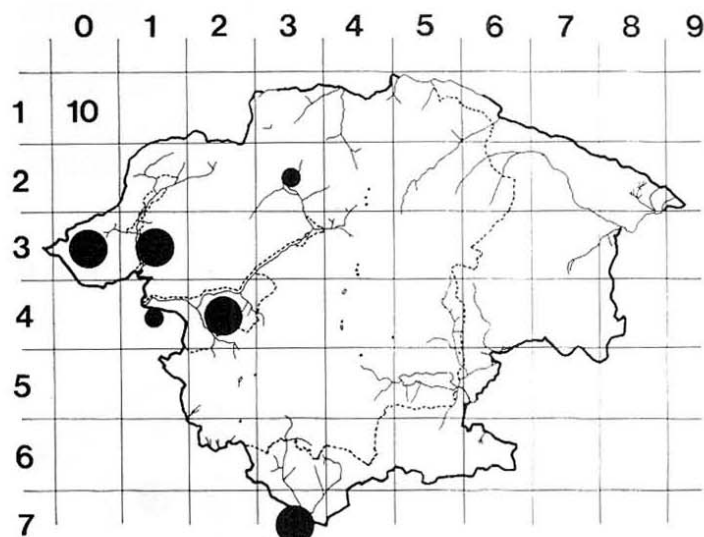
– Pinoža *Fringilla montifringilla* – v TNP dve opazovanji pojočega samca v gnezditvenem obdobju (Šere 1986)

– Laška konopeljščica *Serinus citrinella* – vrsta redko gnezdi v macesnovih gozdovih na drevesni meji (Gregori 1977, Matvejevič 1987)

Slika 7: Razširjenost dolgooprtega plezalčka *Certhia familiaris*

Fig. 7: Distribution of Tree Creeper *Certhia familiaris*

Slika 8: Razširjenost hribske listnice *Phylloscopus bonelli*

Fig. 8: Distribution of Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli*

LITERATURA

M. DVORAK, A. RANNER, H.-M. BERG (1993): Atlas der Brutvögel Österreich; Österreichische Gesellschaft für Vogelkunde & Umweltbundesamt, Wien

I. GEISTER (1983): Ornitološki atlas TNP, poročilo o raziskavi; *Acrocephalus* 16: 37-38

J. GREGORI (1974): Rastlinske združbe in njihov ptičji svet; *Gozdarski vestnik* 32/2-4: 122-128

J. GREGORI (1977): Ekološki in favnistični pregled ptičev severozahodne Slovenije; *Larus* 29-30: 33-81

J. GREGORI (1987): Verjetno gnezdenje kovačka *Phylloscopus trochilus* v Kranjski gori; *Acrocephalus* 31-33: 10

J. GREGORI (1992): Ptiči; Triglavski narodni park, Bled

S. MATVEJEV (1983): Ptice Triglavskog nacionalnog parka i susednih predela; *Larus* 33-35: 69-91

A. SCHIFFERLI, L. GERODET, R. WINKLER (1980): Verbreitungsatlas der Brutvoegel der Schweiz; Schweizerische Vogelwarte Sempach

D. ŠERE (1986): Novi podatki o možnem gnezdenju pinože *Fringilla montifringilla* v Sloveniji; *Acrocephalus* 29: 33-34

P. TRONTELJ (1990): Planinska vrana *Pyrrhoxorax pyrrhoxorax*; Iz ornitološke beležnice; *Acrocephalus* 46: 113

POVZETEK

Triglavski narodni park obsega dolinsko, gorsko in visokogorsko območje Julijskih Alp v severozahodni Sloveniji. Kartiranje v mreži 5 × 5 km poteka od leta 1991 in naj bi trajalo do leta 1995. Doslej je bilo zbranih 1417 podatkov (16 popisovalcev), zabeleženih je bilo 109 vrst, od tega 74 potrjenih, 25 verjetnih in 10 možnih gnezdil. Od skupno 55 kvadrantov jih je dozdaj temeljito obdelanih 29. Poleg povsem neproblematičnih vrst je treba omeniti vrste, pri katerih je težko potrditi gnezditve (kukavica, krekovt, škinkavec), težko odkrivne vrste (triprsti detel, mali muhar, gozdne kure) in težko določljive vrste (drevesna plezavčka). Me vrstami, ki jih v parku nismo pričakovali, je vredno omeniti: kačarja, prepelico, kosca, malega martinca, čuka, kozačo, repaljščico, prosnika, hribsko listnico, plotnega in velikega strnada. Po drugi strani pa nismo zabeležili vrst, ki bi jih glede na različne okoliščine pričakovali: vodomca, smrdokavre, malega detla (glede na dolinski svet), italijanskega vrabca, kovačka, črne vrane (glede na bližino siceršnje razširjenosti), škrjančarja, velike uharice, podhujke (glede na ekološke razmere), planinske vrane, pinože, laške konopeljščice (glede na skromne podatke o gnezdenju v preteklosti).

SUMMARY

Triglav National Park encloses a number of valleys, mountains and the highest peaks of the Julian Alps in northwest Slovenia. The mapping has been carried out in a 5 × 5 km grid from 1991 onwards and is to be completed in 1995. 1417 recordings by 16 participants have been received so far, indicating 109 different species, of which 74 were confirmed, 25 probable and 10 possible breeders. Of the 55 squares, 29 have been thoroughly processed to date. Apart from absolutely certain species, all those species must be also mentioned, the breeding of which is difficult to confirm (Cuckoo, Nutcracker, Chaffinch), as well as the difficult to detect species (Three-toed Woodpecker, Red-breasted Flycatcher, gallinaceous birds) and the difficult to identify species (Treecreepers). Among the species not expected in the Park, the following were recorded there: Short-toed Eagle, Quail, Corncrake, Common Sandpiper, Little Owl, Ural Owl, Whinchat, Stonechat, Bonelli's Warbler, Cirl and Corn Buntings. On the other hand, no species were recorded which would be, considering the conditions in this area, expected there: Kingfisher, Hoopoe, Lesser Spotted Woodpecker (considering the number of valleys in the Park), Italian Sparrow, Willow Warbler, Carrion Crow (considering that they are otherwise widely spread not so far away), Hobby, Eagle Owl, Nightjar (considering the ecological conditions there), Chough, Brambling, and Citril Finch (considering the rather scarce data on their breeding in the past).

Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 61291 Škofljica

Pojavljanje in gnezditvena gostota malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* v ormoških bazenih

Occurrence and breeding density by Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* at Ormož basins

Borut ŠTUMBERGER, Damjan DENAC

UVOD

Mali ponirek je gnezdilec vseh biografskih območij Slovenije. Zahodno od črte Cerknjsko jezero–Škofja Loka je znanih le nekaj gnezdišč, kot npr. v Sečovljah, Škocjanskem zatoku in Zelencih. Nacionalna gnezditvena populacija je v poročilu Komisije za kartiranje in štetje ptic DOPPS, namenjenemu projektu ICBP Conservation of dispersed species in Europe – varstvo razpršenih vrst v Evropi – jeseni leta 1992, ocenjena na najmanj 600 in največ 1000 parov. Glavnina slovenske gnezditvene populacije je v SV Sloveniji in se po biogeografski razdelitvi Slovenije (Matvejev & Puncer 1989) na splošno ujema s subpanonskim območjem. Tu je jedro gnezditvene populacije na Ptujskem in Dravskem polju, Slovenskih goricah ter Prekmurju v ozki povezavi s sekundarnimi gnezdišči. Na osnovi trenutnega poznavanja gnezditvene biologije zaseda torej pri nas večina malih ponirkov antropogen sladkovodni habitat, kot so ribniki, gramoznice, glinokopi, večji jarki in mlake, zadrževalniki, akumulacijska jezera in mlinščice, medtem ko v naravnem sladkovodnem habitatu, kot so rečne mrtvice, naravne mlake oziroma vodne depresije, jezera in studenčnice, danes gnezdi razmeroma redko. To je razumljivo, saj je ta bolj ali manj uničen. Obalna populacija gnezdi tudi v brakični vodi (Škornik et al. 1990).

Mali ponirek je redna gnezdilka bazenov za odpadne vode Tovarne sladkorja Ormož (OA kvadrant WM4 13/59, UTM kvadrant WM 93) vse od leta 1982 naprej. Takrat je proces zaraščanja v letu 1980 zgrajenih bazenov (190 m. n. v.) napredoval do mere,

ki ustreza gnezditvenim zahtevam vrste (glej razpravo). V naslednjih letih je glede na dinamiko odlaganja in sedimentacije saturacijskega blata in višino vode v posameznih bazenih gnezdilo tudi deset (10), v celotnih bazenih pa do trideset (30) parov malih ponirkov.

V letu 1992 in 1993 je bila v okviru delovanja ornitološke skupine na ekološko raziskovalnem taboru »Drava« ugotovljena nenavadno visoka gnezditvena gostota malih pionirkov v I., II. in III. bazenu (drugi so bili suhi). Vzporedno s tem je opažen zelo kasen prihod malih ponirkov na gnezdišče, saj so bili v marcu, aprilu in maju v bazenih opaženi le posamezni primerki.

METODA

Ornitološka skupina je dne 3. 7. 1992 in 3. 7. 1993 z nasipov sistematično preštela vsa gnezda v III. bazenu. Omenjenega dne v 1993. letu pa je zbrala tudi večino podatkov v istem bazenu o številu in velikosti jajc (merjeno s kljunatim merilom z napako $\pm 0,2$ mm) v posameznem gnezdu, globini vode na kraju gnezda, širini, dolžini in višini gnezda nad gladino vode ter razdaljo med najbližjimi gnezdi.

V vseh treh bazenih sta avtorja v obeh letih v šestinosemdesetih (86) terenskih dnevih poskušala zajeti s štetjem zasedenih gnezd, družin z mladiči, parov s še ne zgrajenim gnezdom, teritorialnih parov in kvantitativnimi fenološkimi podatki dinamiko gnezditvenega dogajanja.

Gnezditvena gostota je podana kot mini-

malno število parov v habitatu na 1 ha vodne površine (Berndt & Winkel 1983).

V številu parov so zajeti pari, ki valijo (gnezdo z jajci), gradijo gnezdo, vodijo mladiče, in teritorialni pari zunaj nevtralnega dela (osrednji del bazenov, kjer se ponirki prehranjujejo, čistijo perje, počivajo, preganjajo itd.).

Posamezen bazen je velik 400×140 m, vodna površina v njem (habitat) je 5,6 ha, v vseh treh skupaj pa 16,8 ha (tehnična dokumentacija Tovarne sladkorja Ormož). Blatne in zaraščene suhe površine v vsakem bazenu, ki pokrivajo skupno okoli 0,7 ha, pri izračunu gnezditvene gostote niso upoštevane.

REZULTATI

Pojavljanje

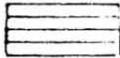
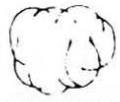
Prvi par malih ponirkov je bil v bazenu leta 1992 opazovan 30. maja. Leta 1993 je bil prvi osebek opazovan 30. aprila, prvi par pa 8. maja. Okoli 15. junija so ponirki začeli številčneje gnezditi. Tako je npr. 13. 6. 1993 zaradi tehnološkega znižanja višine vode v III. bazenu za 0,6–0,7 m osem (8) gnezd na vrbah ob robu nasipa že propadlo. Hkrati s tem padcem se je dvignila gladina vode v I. bazenu za dobrega 0,5 m in bolj ali manj poplavlila kolonijo navadne čigre, rečnega galeba in nekaj gnezd malega ponirka. Mesec gnezditvenega vrhunca v bazenih je nedvomno julij, v začetku avgusta pa število ptic, ki valijo, strmo pade. Zadnji valeči par je bil opazovan 21. 8. 1993 v I. bazenu in je naslednji dan že speljal mladiče.

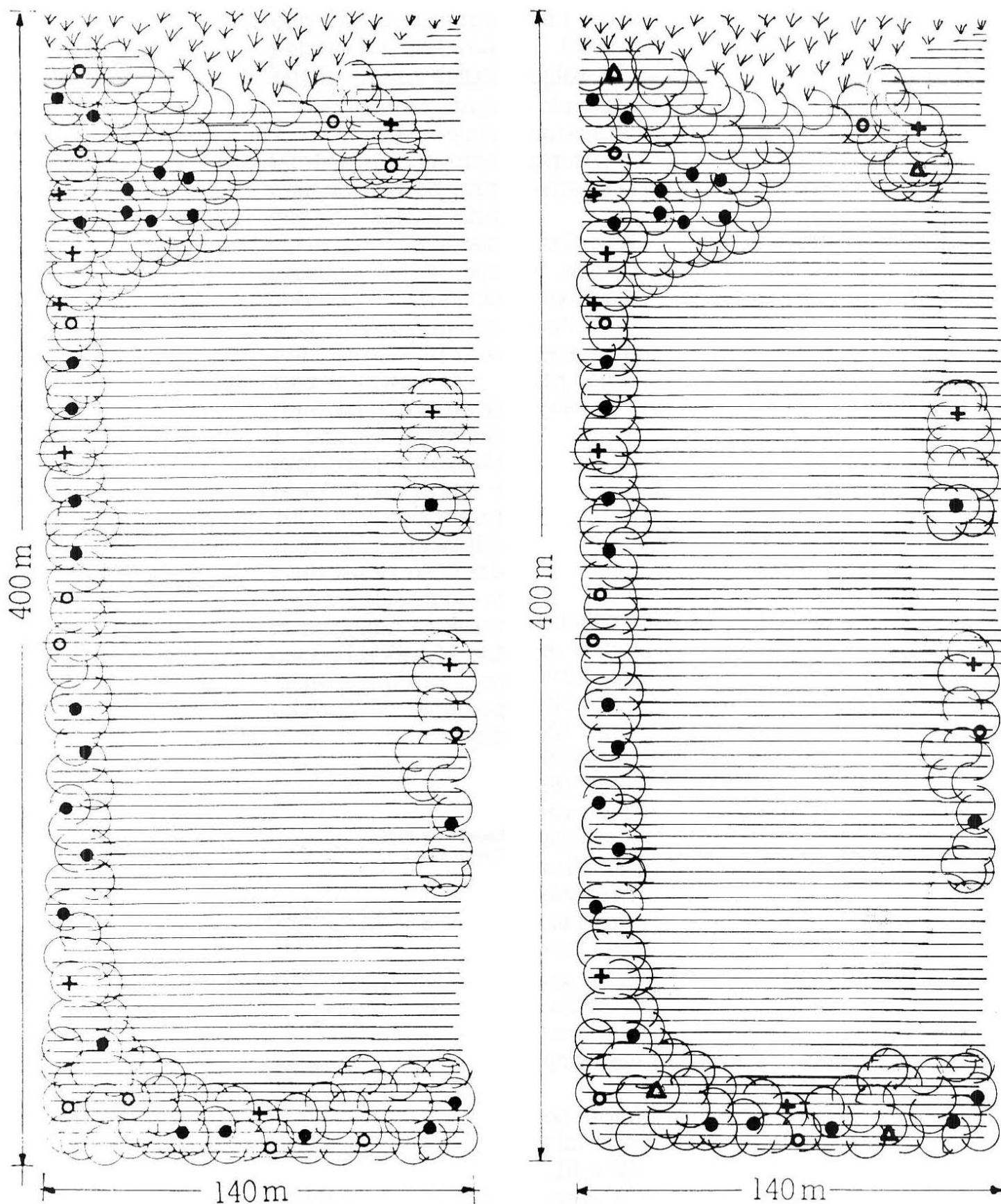
Od sredine julija do konca septembra se je v eni izmed vodnih bazenov zadrževala skupina okoli 200 ponirkov (leta 1992 v III., leta 1993 v I. bazenu – višina vode!). Zanimivo je, da so bili v skupini na začetku skoraj izključno odrasli osebki, tudi vidno formirani pari, kasneje pa vse več doraslih prvoletnih osebkov (npr. 24. 7. 1993 168 osebkov: 136 odraslih, 32 prvoletnih in 18. 9. 1993 202 osebka: 12 odraslih, 190 prvoletnih). Nevtralni del, ki ga v času gnezditve

ograjuje venec gnezd okoli odprte vodne površine, od druge polovice avgusta naprej izgine zaradi zmanjšane gnezditvene aktivnosti. Ponirki se v času gnezditve prehranjujejo skupinsko skorajda samo v nevtralnem delu, od druge polovice avgusta naprej pa po celotnem bazenu. Posebno lep primer takšnega skupinskega prehranjevanja, sicer bolj znanega iz časa prezimovanja, je bil opazovan 19. 9. 1993, ko je skupina 197 ponirkov (8 odraslih, 189 prvoletnih), razdeljena v dva »grozda«, v povsem plitki vodi intenzivno iskala hrano.

Ob koncu septembra se število malih ponirkov v bazenu hitro zmanjša. Ponirki zapustijo bazene z začetkom kampanje sladkorne pese (okvirno 1. teden oktobra) v roku prve dekade oktobra, ko se bazeni pričnejo polniti s tehnološkimi sedimenti in odplakami. Le redki posamezniki se zadržijo še deset dni dlje, večinoma v jarkih in področjih z bolj čisto vodo. Neposredni vzrok za odhod je kalna voda oziroma takšna sprememba razmer, ki ponirku onemogoči prehranjevanje. Da je to odločilnega pomena, da ponirki odidejo, govorita dve dejstvi:

Legenda k sliki 1
Key to Fig. 1

- gnezdo malega ponirka (*T. ruficollis*) z jajci
nest and eggs of Little Grebe (*T. ruficollis*)
- nedograjeno ali že uporabljeno gnezdo malega ponirka (*T. ruficollis*)
incomplete or already used nest of Little Grebe (*T. ruficollis*)
- + gnezdo zelenonoge tukalice (*Gallinula chloropus*)
nest of Moorhen (*Gallinula chloropus*)
- ▲ gnezdo liske (*Fulica atra*)
nest of Coot (*Fulica atra*)
- vodne površine
water surfaces
- odmrli trs in vrbe
dead reeds and willows
- tekoče blato
liquid mire
- suho blato
dried up mire

Slika 1: Razpršenost gnezd malega ponirka v III. bazenu

Levo: dne 3. 7. 1992 (povprečna globina vode okoli 1,2m) ● = 26, ○ = 9

Desno: dne 3. 7. 1993 (povprečna globina vode okoli 0,5m) ● = 18, ○ = 15

Fig. 1: Dispersion of Little Grebe's nests in Basin 3

Left: on July 3rd, 1992 (average water depth about 1.2m) ● = 26, ○ = 9

Right: on July 3rd, 1993 (average water depth about 0.5m) ● = 26, ○ = 9

1. sredi avgusta 1993 je vodno gladino III. bazena na gosto prerasla vodna leča (*Lemna* sp.) in vsi pionirki, razen dveh ali treh družin z manjšimi mladiči, so ta bazen nemudoma zapustili.

2. oktobra 1993 so bili vsi trije poleti ovodeneli bazeni vključeni v tehnološki postopek. Zaradi dviga prek prodnatega nasipa »očiščene« vode iz III. bazena se je napolnil zadnji bazen. 16. 10. 1993 sta dva mala ponirka po kopnem prek nasipa odkoracala vanj. Tu je skupina 8 malih ponirkov vztrajala še v prvi dekadi novembra, ko so tudi v ta bazen spustili tehnološke odplake.

Gnezditev

3. 7. 1992 je bilo v III. bazenu ob povprečni globini vode 1,2 m prešteti: 26 zasedenih gnezd, 3 gnezda v gradnji, 6 že uporabljenih, 6 družin z majhnimi mladiči ter 9 teritorialnih parov ($N = 44$ parov). Sedemindvajset (27) gnezd je bilo pritrjenih na delno odmrle vrbe, rastoče vzdolž nasipa in od obale oddaljene med 2–5 m, osem (8) gnezd pa na odmrli trst. Opaženo ni bilo nobeno počivališče. Poleg malega ponirka je v bazenu gneznilo še 9 parov zelenonogih tukalic *Gallinula chloropus*.

Gnezditevna gostota malih ponirkov je bila 7,86 para/ha.

3. 7. 1993 je bilo ob povprečni globini vode 0,5 m v istem bazenu prešteti: 18 zasedenih gnezd, 10 še ne povsem zgrajenih gnezd in 5 že uporabljenih gnezd, 5 družin z zelo majhnimi mladiči ter najmanj 3 teritorialni pari ($N = 36$ parov). Šestnajst (16) gnezd je bilo pritrjeno na odmrle veje vrb, sedemnajst (17) pa na odmrli trst. Najdena so bila tri počivališča. V bazenu

je bilo še pet (5) gnezd zelenonoge tukalice *Gallinula chloropus* in eno (1) gnezdo črne liske *Fulica atra*.

Gnezditevna gostota malih ponirkov je bila 6,43 para/ha.

Podatki, zbrani 3. 7. 1993 v III. bazenu, so pokazali:

1. Od osemnajstih (18) zasedenih gnezd je bilo v petih eno jajce, v štirih gnezdih dve, v enem gnezdu tri, v dveh gnezdih štiri, v treh gnezdih pet in v treh gnezdih šest jajc. V šestih (6) gnezdih je bilo najdeno eno povsem belo jajce, kar skupaj z naštetim številom jajc v posameznem gnezdu kaže, da so samice ponirkov tega datuma še intenzivno nesle jajca.

2. Povprečna velikost jajc ($N = 51$) je bila $37,7 \times 26,0$ mm. Minimalna dolžina jajca je bila 35,0 mm, širina pa 24,4 mm. Maksimalna dolžina jajca je bila 39,6 mm, širina pa 30,0 mm.

3. Meritve sedemindvajsetih (27) gnezd, ki vključujejo podatke za globino vode na kraju gnezda, dolžino, širino in višino gnezda nad vodno gladino, so predstavljene v tabeli 1.

4. Najmanjša razdalja med dvema gnezdi je bila 1,8 m. Razdalji drugih dveh, med seboj najbližjih gnezd, pa 2,9 in 4,5 m. Gnezda teh ponirkov so bila grajena na trstu.

5. V gnezdu zelenonoge tukalice *Gallinula chloropus* z osmimi (8) jajci je bilo najdeno eno jajce malega ponirka.

31. 7. 1993 je bila v I. bazenu ob povprečni globini vode 1,5 m, kjer tradicionalno, ne pa vedno gnezdi kolonija navadnih čiger *Sterna hirundo* in rečnih galebov *Larus ridibundus*, prešteti 18 zasedenih gnezd in 21 parov z mladiči. Osem (8) gnezd je bilo pritrjenih na trst, šest (6) na

Tabela 1. Meritve globine vode na kraju gnezda ter dolžine, širine in višine gnezda nad vodno gladino s povprečnim odklonom v III. bazenu dne 3. 7. 1993.

Tabele 1: Depths of water under nest, and the lengths, widths and heights of nest above water surface with average deviation in Basin 1 on July 3th, 1993.

($N = 27$) v cm	Globina vode Depth of water	Dolžina gnezda Length of nest	Širina gnezda Width of nest	Višina gnezda Height of nest
min – min.	27	24	20	4
povp. – avg.	38.7	29.9	25.1	6.3
maks – max	53	43	33	12
std – std	7.7	4.4	2.9	1.7

vrbe in štiri (4) na rogoz. Vsaj 6 parov je po svarilnem oglašanju, prinašanju gradiva za gnezdo ter preganjanju sodeč moralo razen tega gnezditi v južnem, z rogozom gosto obraščenem in za opazovanje manj primernem delu bazena (N = 45 parov). V osrednjem nevtralnem delu bazena (kjer pa ponirki tudi gnezdijo) se je tega dne zadrževalo 211 malih ponirkov: 172 odraslih in 39 doraslih prvoletnih primerkov.

Gnezditvena gostota, izračunana na osnovi števila gnezdečih parov in parov z mladiči, je bila 8,04 para/1 ha.

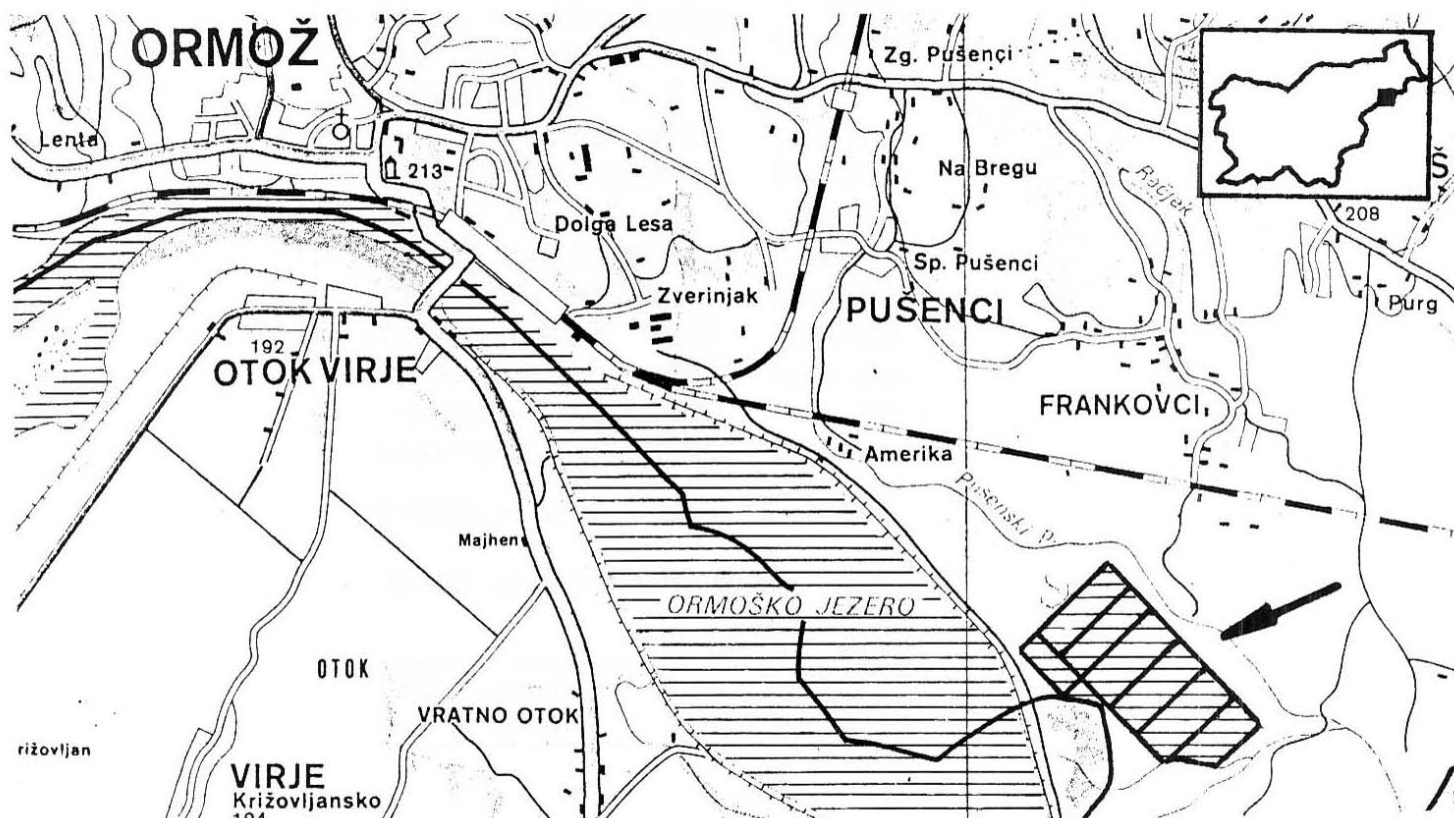
Tudi v II. bazenu, ki je zaradi odmrlih vrb precej nepregleden, gnezdijo kar številni ponirki. Gnezditvena populacija je bila 24. 7. 1993 ocenjena na osnovi frekvence značilnega oglašanja ter sedmih (7) najdenih gnezd ob robu bazena na okoli 25 parov.

RAZPRAVA

Maksimalno gnezditveno gostoto 5 parov/ha doseže mali ponirek na majhnih, močno obraščenih, največkrat posamično ležečih ribnikih. Spomladi lahko v takšnem

idealnem biotopu priložnostno pride še do gostejše naselitve, pri čemer stalni boj za teritorij prisili posamezne pare, da se odsejijo. Povprečna gnezditvena gostota na majhnih vodnih površinah pa je 1 par/ha. Po ostri zimi je lahko gnezditvena gostota bistveno manjša od dolgoletnega povprečja (Bauer & Glutz 1987). Visoke gnezditvene gostote malega ponirka v ormoških bazenih za odpadne vode lahko v nekaj ozirih presenečajo.

Spomladanski prelet v srednji Evropi se po zgoraj omenjenem avtorju prične že sredi februarja (včasih celo v začetku istega meseca) in traja do konca aprila (redkeje do začetka maja), kar se ujema z drugimi opazovanji po Sloveniji, npr. na Zbiljskem jezeru (Trontelj 1992), Škocjanskem zatoku (Škornik et al. 1990, Makovec ustno), na reki Dravi in okoliških vodnih površinah (opazovanja avtorjev), ne velja pa za bazene. V letih 1992–93 so v bazene prišli konec aprila in maja, ko na ribnikih in gramoznicah v okolici bazenov mali ponirki že gnezdijo. Gnezditi pričnejo šele v mesecu juniju (konec maja?), v juliju pa dosežejo gnezditveni vrhunec. Znano je, da počakajo gnezdilke na kakšni sosednji vodni

Slika 2: Topografski položaj bazenov
Fig. 2: Position of the basins

površini do konca junija in celo začetka julija na ugodne gnezditvene razmere (npr. napolnjenje ribnika), takrat pa pričnejo nemudoma gnezditi (Bauer & Glutz 1987 po Zimmermann 1932 in Bandorf 1965). To je mogoče primerjati z »rdečim cvetenjem«, do katerega prihaja v bazenih med julijem in septembrom zaradi specifičnih limnoloških razmer, ki so posledica same namebnosti bazenov za odpadne vode. Žal avtorjema niso iz bazenov Tovarne sladkorja Ormož znane nobene kvantitativne ali kvalitativne limnološke raziskave, nemara celo mesečnega značaja, na osnovi katerih bi se dalo razumeti in pojasniti visoko gnezditveno gostoto na podlagi hrane, primerne za malega ponirka. Še zlasti hkratnost »rdečega cvetenja« v vodi in pojav gnezditve oziroma pričetek gnezdenja kažeta na možnost takšne povezave. Druga možna povezava je v relativno kalni bazenski vodi, ki se nekaj pred »rdečim cvetenjem« očisti do mere, ki ponirku omogoča uspešno prehranjevanje. Sočasnost obeh dejavnikov določa z veliko verjetnostjo časovni potek gnezditve, »rdeče cvetenje« pa verjetno visoko gnezditveno gostoto. Domnevno pomemben podatek za visoko gnezditveno gostoto ne glede na to, da so lahko ribe tudi prehrana malega ponirka, je odsotnost ribojedih predatorjev.

V Škocjanskem zatoku je bil leta 1988

položaj časovno povsem drugačen. Na edini 1 ha veliki stoječi sladkovodni površini »pri Brkotu«, v sicer slanem morskem zalivu, je vrhunec gnezditvenega dogajanja konec marca, v aprilu in prve dneve maja. Prvi mladiči so opaženi 2. aprila, 9. aprila pa je najdeno v delu bajerja kar 12 gnezd. Številni pari so se oglašali tudi v drugi polovici (Makovec pisno).

Zadnji izjemno suhi in vroči poletji sta gnezditveni habitat malega ponirka v širši okolici bazenov bistveno zmanjšali. V gramoznicah in mrtvih dravskih rokavih spomladanska, nekoliko višja podtalnica sicer omogoči malemu ponirku, da zavzame gnezditveni teritorij, toda že ob koncu maja je ta povsem suh. Da bi ugotovili, v kolikšni meri bazeni resnično delujejo kot zbiralnik za okoliško gnezditveno populacijo malih ponirkov, ki ji presušene gramoznice in mrtvi dravski rokavi onemogočijo uspešno gnezditev, je treba opraviti temeljito in dobro zasnovano spremljanje dinamike teh ptic. Vpliv obeh milih zim na gnezditveno gostoto zaradi pomanjkanja ustreznih podatkov verjetno ni mogoče presoditi.

Poseben pomen visoke gnezditvene gostote malega ponirka v bazenih je v spoznanju (glej prvi odstavek razprave), da je velikost gnezditvenega habitata obratno sorazmerna z gnezditveno gostoto. Manjši kot je primeren gnezditveni habitat, večjo gne-

Tabela 2. Primerjava gnezditvene gostote med posameznimi bazeni in celotno vodno površino gnezditvenega habitata v bazenih. Gnezditvene gostote malega ponirka v posameznem bazenu niso zbrane istega datuma (glej rezultate), so pa vse iz meseca julija. Podatki za II. bazen zaradi njene nepreglednosti temeljijo na oceni in predstavljajo verjetno minimalno število parov oziroma gnezditveno gostoto.

Table 2. Comparison of breeding densities between separate basins and the entire water surface of the breeding habitat in the basins. Breeding densities in separate basins were established in July, although not on the same day (see results). Data for the Basin 2 are based on estimate and present probably the smallest number of pairs (breeding density).

	Število parov Number of pairs	Površina habitata Surface of habitat	Gnezditvena gostota Breeding density	Leto Year
I. bazen – Basin 1	45	5,6 ha	8,04 para – pairs/ha	1993
II. bazen – Basin 2	25	5,6 ha	4,46 para – pairs/ha	1993
III. bazen – Basin 3	44	5,6 ha	7,86 para – pairs/ha	1992
III. bazen – Basin 3	36	5,6 ha	6,43 para – pairs/ha	1993
Bazeni skupno Basins total	107	16,8 ha	6,34 para – pairs/ha	1993

zditveno gostoto lahko pričakujemo (seveda do določene kritične meje velikosti habitata). Skupni 16,8 ha veliki gnezditveni habitat bazenov je relativno velika vodna površina, ločena z dvema nasipoma. Tu gnezditvena gostota dosega in presega (tabela 2) v fundamentalni ornitološki literaturi najvišjo podano gnezditveno gostoto 5 parov/ha na majhnih, do nekaj hektarov velikih površinah (Bauer & Glutz 1987, Cramp & Simmons 1986).

Medtem ko gnezditveno gostoto malega ponirka iz bazenov lahko primerjamo s podatki iz tujine, pa to na nacionalni ravni ne moremo storiti. Podatki o gnezditveni gostoti te vrste v Sloveniji so tako skopi, da je avtorjema natančne podatke uspelo pridobiti le za gnojnično mlako pri Hrašah na Gorenjskem, kjer je ugotovljena gostota 2,5 para/ha (Trontelj, neobjavljeno) in Radomlje s 3 pari/ha v letu 1977 (Geister, neobjavljeno). Ohlapno kolonijsko gnezdenje, ki ga sprožajo visoka gnezditvena gostota, zelo

majhna razdalja med nekaterimi gnezdi ter gnezda v nevtralnem delu I. bazena leta 1993, pri tej sicer teritorialni in nekolonijski vrsti (Bauer & Glutz 1987, Cramp & Simmons 1986) domnevno govori o izredno ugodnih graditvenih razmerah. Toda vsaj dva intraspecifična elementa vedenjskega vzorca malih ponirkov v I. bazenu govorita v prid domnevi o kolonijskem gnezdenju.

1. V nevtralnem delu bazena je pri gnezdečih ponirkih večkrat opažena velika toleranca do drugih vrstnikov. Ne meneč se za valečega ponirka, so drugi osebki iskali hrano, se svatbeno oglašali in si čistili perje tik ob gnezdu. Pri tem valeči ponirek in njegov partner nista kazala posebnih znamenj vznemirjenja ali celo agresivnosti.

Z vidika gnezditvene in s tem biološke uspešnosti te teritorialne vrste je takšno vedenje smiselno, če je tam dovolj hrane.

2. Pri kolonijskih gnezdkah je znan ugoden učinek druženja osebkov in njegov vpliv na sinhronizacijo in optimalizacijo raz-

Foto 1: III. bazen – pogled s severa; julij 1993 (B. Štumberger)
Photo 1: Basin 3 – view from the north; July 1993 (B. Štumberger)

množevanja kot posledica medsebojne stimulacije znan kot Fraser Darling effect (Bernt & Winkel 1983).

Značilno oglašanje (pohitren tanek »trili«) je neprestano, posebno intenzivno pa v zgodnejših jutranjih in poznih popoldanskih urah, dobesedno v valovih naraščalo in upadalo. Pri tem je sodelovala celotna skupnost malih ponirkov v bazenih, tako ti na gnezdu kot oni iz nevtralnega dela bazena, ki (še) niso gnezdili.

Namesto optično učinkovitih ceremonij, znanih pri drugih ponirkih (npr. čopastem ponirku *Podiceps cristatus*), različni načini oziroma oblike oglašanja (pri teritorialnih bojih, svatovanju in pred paritvijo) pri malem ponirku večinoma izražajo gnezditveno razporejenost (prirejeno, Bauer & Glutz 1987). Oglašanju kot socialno sporazumevalnemu elementu gre zaradi zelo hitrega poteka gnezditve pripisati velik vpliv na sinhronizacijo in optimalizacijo gnezditvenega vedenja in potek gnezditve.

Gnezditveni biotop malega ponirka oblikuje gosti rastlinski sestoj emerzne vegetacije z bolj ali manj manjših odprtih vodnih površin, majhno globino (0,3–1 m), zaraščenim oziroma blatnim dnom in čista voda (Bauer & Glutz 1987). »Gosti rastlinski sestoj emerzne vegetacije« v bazenih so predvsem odmrli deli trsta *Phragmites* sp, vrba *Salix* sp. in v majšem delu I. bazena rogoz *Typha* sp. Na teh rastlinah mali ponirki tudi gnezdiijo. Poleg vedno zelenega rogoza v vegetacijski sezoni ni v bazenih torej praktično nobenih zelenih nadvodnih rastlin. Tako je z večine gnezd malega ponirka možen medsebojni vidni kontakt.

SKLEP

Na osnovi poročila Komisije za kartiranje in štetje ptic DOPPS predstavlja bazenska populacija okoli 10 % gnezditvene populacije malega ponirka v Sloveniji. Tako visokega deleža nacionalne gnezditvene populacije v sekundarnem gnezditvenem pribežališču, kot so ormoški bazeni za odpadne vode, poleg tega pa na eni sami lokaliteti v Sloveniji, ne najdemo. Naravovarstveno

nikakor ne more biti favorizirano varstvo drugotnega habitata, toda naravni habitat te ptičje vrste je pri nas praktično že povsem uničen. Zaradi vlaganja neavtohtone, predvsem ribje favne (npr. amur, tolstolobik) nastajajo spremembe vodne favne in flore, kar malemu ponirku otežuje preživetje. Pomemben dejavnik za uspešno gnezditvev malega ponirka v bazenih je nespremenjena vodna globina okoli 1 m od pomladi do jeseni. Vzroki za visoko gnezditveno gostoto na podlagi navedenih ugotovitev oziroma dejstev niso dokončno razjasnjeni.

V prihodnji gnezditveni sezoni je treba analizirati dejavnike v okolju (enviogram), ki naj poskušajo pojasniti veliko gnezditveno gostoto malih ponirkov v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja Ormož. Še posebej zanimivo bi bilo natančneje preučiti ekološki vidik oziroma modifikacije intraspecifičnega vedenjskega vzorca na podlagi velike gnezditvene gostote vrste.

LITERATURA

- BAUER & GLUTZ VON BLOTZEHIM (1, 1966/2 Aufl. 1987): Handbuch der Vogel Mitteleuropas. Bd. 1: 147–163.
- BERNT R., W. WINKEL (1983): Oko-ornithologisches Glossarium, Vogelwelt, Beiheft 3: 15.
- CRAMP, S. & SIMMONS (1986): The Birds of the Western Palearctic, Vol. I. Oxford University Press, New York.
- MATVEJEV, S., PUNCER, I. (1989): Karta Bioma – Predeli Jugoslavije, Prirodnački muzej, Beograd.
- TRONTELJ, P. (1992): Prispevek k poznavanju avifavne Zbiljskega in Trbojskega akumulacijskega jezera na reki Savi. *Acrocephalus* 13, št. 50: 2–16.
- TRONTELJ, P. (neobjavljeno): Ornitološki in naravovarstveni pomen mlak pri Hrašah. Strokovne osnove za varstvo, namenjene ZVNKD. Junij 1993.
- ŠKORNIK I., T. MAKOVEC, M. MIKLAVEC (1990): Favniški pregled ptic slovenske obale. *Varstvo narave* 16: 49–99.

Drugi viri

Tehnična dokumentacija Tovarne sladkorja Ormož: Bazeni odpadne vode, maj 1979, št. K 499/L. Projekt nizke gradnje, Ljubljana.

POVZETEK

Avtorja obravnavata pojavljanje in gnezditve malega ponirka v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja v Ormožu (severovzhodna Slovenija). V letih 1992–93 so bila popisana gnezda v treh bazenih, v katerih so ekološke razmere dopuščale gnezdenje. Ugotovljena je bila nadpovprečna visoka gnezditvena gostota od 4,5 do 8 parov/ha. Preseneča tudi pozen začetek gnezditve – v juniju – čeprav prične mali ponirek v okoliških lokalitetah gnezdit ž v aprilu. Kasno gnezdenje v letih 1992–93 je povzročila priselitev gnezdečih ptic iz okoliških primarnih habitatov, v katerih je voda zaradi izjemno vročih in suhih poletij presahnila. Visoko gnezditveno gostoto gre potemtakem pripisati predvsem tej okoliščini, čeprav je res, da je takšno gostoto lahko omogočilo le prehransko bogato prebivališče, kar je v bazenu z evtrofno odpadno in delno prečiščeno vodo nedvomno mogoče. Visoka gnezditvena gostota zahteva tudi posebno vedenje. Mali ponirki ohranjajo medsebojno strpnost z zvočnim stimuliranjem (Fraser Darling effect), kar konec koncev omogoča tudi ohlapno kolonijско gnezdenje.

Borut Štumberger, *Cirkulane 41, 62282 Cirkulane*

Damjan Denac, *Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

SUMMARY

The authors deal with the occurrence and breeding by Little Grebe in waste water basins of a sugar factory at Ormož (NE Slovenia). From 1992–93, the nests in three separate basins, in which breeding was made possible by the local ecological conditions, were researched. A very high breeding density of 4.5 to 8 pairs/ha was established in them. Also surprising was a rather late beginning of their breeding – in June – although this bird begins to breed in the surrounding localities already in April. Such late breeding in 1992–93 was caused by the arrival of the breeding birds from the surrounding primary habitats, in which water had run dry as a result of the extremely hot and dry summers. This high breeding density should be therefore ascribed primarily to this particular circumstance, although it is true that such density would have been made possible only by a habitat rich with food, which is in a basin with eutrophic waste and partially cleared water no doubt possible. A high breeding density also requires a special behaviour by the birds. Little Grebes retain mutual tolerance with a sonic stimulation (Fraser Darling effect) which, after all, enables loose colonialism there.

Pojavljjanje pegama *Bombycilla garrulus* v Sloveniji – nekoč in danes

Occurrence of Waxwing *Bombycilla garrulus* in Slovenia – in the past and at present

Franc BRAČKO, Peter GROŠELJ

UVOD

»V hudih snežnatih zimah dobimo včasih z mrzlega severa prav lepega, ali jako požrešnega in bedastega gosta. Pravimo mu pegam. Velik je kakor dlesk in je ravno tako trščatega in zajetnega trupla. Rdečkasto sivo, na trebuhu bledejšje perje je rahlo in mehko kakor svila. Grlo in proga nad očesom je črna, kosasto vrezane črne perutnice so rumeno lisaste in belo obrobljene, kratek rep je pa na koncu rumeno zarobljen. Še posebno ga pa krasi škrlata-

ste, kakor iz pečatnega voska narejene luske, ki jih ima 5 do 9 na zadnjih letalnih peresih; lepo mu tudi pristoji pernata kučma, ki jo more po volji privzdigniti in zopet nazaj položiti. Kratek kljun je stisnjen od zgoraj, gornja plitko škrbasta čeljust je malo daljša in širja od spodnje.

Njegova domovina je hladna severna Evropa in Amerika, odkoder ga požene pozimi debel sneg proti jugu. V takih zimah pride tudi k nam v večjih družbah«.

Tako slikovito in živo že pred 120 leti pegama opisuje F. Erjavec (1870–71) v znamenitem delu Domače in tuje živali v podobah. Kljub temu, da pegame danes dobro poznamo, nas njihovo pojavljanje še vedno navdaja z zanimanjem. Posebno takrat, ko nas pozimi obiščejo množično. Ta pojav imenujemo invazija ali množičen vpad. Obstaja več možnih razlag za množične vpade pegamov: občasna prekmerna razmnožitev populacije; presahnitev virov hrane v severno-evropskih prezimovališčih (Glutz und Bauer, 1985); jugozahodna smer selitve sibirskih populacij, ki zaradi daljše selitvene poti prek vzhodne v srednjo Evropo pridejo razmeroma pozno. V takih primerih zapoznelega prihoda, recimo januarja ali kasneje, se posledično močno poveča zgodnji pomladni prelet (Zuna-Kratky, Ranner, 1990).

Tudi v Sloveniji se že nekaj zadnjih zim pegami pojavljajo dokaj redno, ne glede

na to, ali je bila zima ostra ali mila. Ta ugotovitev tudi razblinja dosedanje že kar zakoreninjeno mišljenje pri nas, da prihaja do invazij pegamov samo v ostrih zimah. Invazije torej niso v povezavi z vremenom, temveč z zgoraj naštetimi faktorji.

POJAVLJANJE

Poglejmo najprej nekoliko v preteklost. Pegama omenja že Valvasor v »Slavi Vojvodine Kranjske« (1689). V prevodu (Rupel 1951) piše naslednje: »Često pridejo k nam tuje ptice, ki jim po kranjsko pravijo pegami, kar pomeni češke ptice«. To je verjetno tudi prvi zapis o pegamih na ozemlju današnje Slovenije. Pegam je nato omenjen v 1842. leta objavljenem Freyerjevem seznamu ptic: Favna na Kranjskem poznanih sesalcev, ptičev, plazilcev in rib (Freyer 1842). Kot smo lahko prebrali že v uvodu,

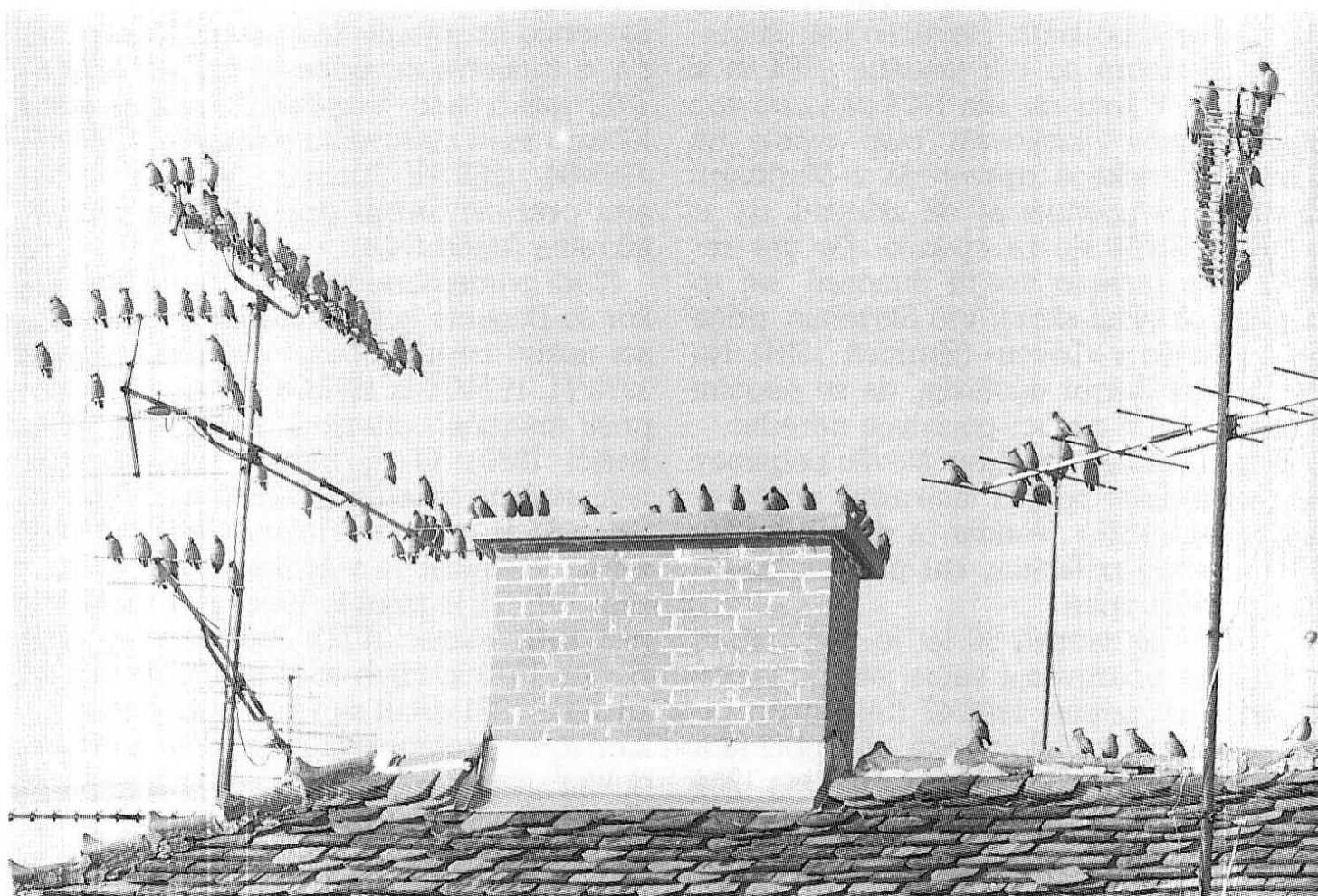

Foto 1: Pegam *Bombycilla garrulus* v Mariboru 17. 2. 1991. (F. Bračko)

Photo 1: Waxwing *Bombycilla garrulus* at Maribor on 17th February 1991. (F. Bračko)

nam pegama slikovito predstavlja tudi Erjavec (1870-71).

Sredi decembra 1913 se pegami množično pojavijo v več krajih Kranjske in tudi v Beli krajini (Sajovic, 1914). V poročilu nam Sajovic postreže s podatki, da so bili pegami zadnjič opaženi leta 1903 in 1904, poprej pa leta 1873. O tem večjem vpadu v zimi 1913/14 poroča tudi Ponebšek (1914) za Primorsko, kjer so bili pegami opaženi pri Komnu in v okolici Kopra. Med drugim tudi omenja, da so obirali brinje. Da se je invazija pegamov pričela verjetno že leto poprej, priča informacija Ponebška (1912), ko poroča o več jatah in ustreljenih osebkih na Kranjskem, Notranjskem in v ljubljanski okolici. Kronist v »Lovcu« letnik XIX. 1932 pa o pojavu pegamov omenja že zimo 1911/12.

Tudi Reiser (1925) nam za Maribor in okolico posreduje nekaj dragocenih podatkov za to obdobje. Med fenološko zanimivimi podatki je vsekakor prihod pegamov 25. oktobra 1922 v Pekre, kar je doslej najzgodnejši podatek. Številčno manjši obiski v Mariboru so bili januarja 1904 in v zimi 1920. V januarju leta 1924 pa je po več sto pegamov obiskovalo belo omelo na lipah Betnavskega drevoreda v Mariboru. Iz zadnjega podatka se da sklepati, da je v zimi 1923/24 šlo za invazijo. Da gre resnično za invazijo večjih dimenzij, saj so pegami obiskali skoraj vso Slovenijo, priča tudi poročilo v »Lovcu« (Herford, 1924). Na splošno pa Reiser ugotavlja, da se pegami v Mariboru in okolici pojavljajo neredno.

V zimi 1937/38 o večjem številu pegamov na Dolenjskem poroča tamkajšnji opazovalec Šašel (1938). Vendar iz drugih krajev v Sloveniji ni podatkov, kar pomeni, da ne gre za večji vpad.

Iz obdobja zadnjih 60 let je pomemben podatek o opazovanju večje jate pegamov v Mariboru pozimi 1946/47 (Škerjanec pisno). Zanimivo bi bilo vedeti, ali so bili tudi v drugih krajih Slovenije. Nato do leta 1954 o pegamih pravzaprav ni podatkov. Za skromen zapis v »Lovcu« (letnik 37, 1954/55) poskrbi kronist, ki pegame imenuje »svilorepke«, ki so se pojavile v dnevih hudega mraza leta 1954 v nekaterih krajih v Slove-

niji. Da gre v tej zimi za pomemben evropski vpad pegamov, nam pojasni šele po Blotzheimu Štromarjeva (1968). Ista avtorica tudi navaja pomembne evropske vpade v zimah 1958/59, 1963/64 in 1965/66, ki so razvidni z mnogimi podatki s terena tudi v Jugoslaviji. Za zimo 1965/66 omenja več podatkov tudi iz Slovenije. Največ iz Ljubljane in okolice, Dolenjske in Primorja. Preparat pegama, ki je v zbirki PMS, pa izhaja celo iz Bohinjske Bistrice in je zanimiv tudi fenološko, saj nosi datum 14. november 1965. Po Blotzheimu (Štromar, 1968) še zve- mo, da so bili pomembni evropski vpadi tudi v zimi 1932/33 in 1943/44.

Za ozemlje nekdanje Jugoslavije, torej za večji del Balkana, Matvejev in Vasić (1973) omenjata naslednje pomembne invazije pegamov: 1850, 1875, 1877, 1880/81, 1887, 1893/94, 1904, 1907, 1913/14, 1921, 1924, 1928/29, 1930, 1932/33, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1940, 1941/42, 1944, 1946/47, 1949, 1952, 1953, 1954, 1958 do 1972 vsako leto. Nekatere od navedenih zim se nanašajo tudi na Slovenijo in smo jih že omenili. Toliko bolj pa je zanimiva navedba invazij do 1958 do 1972 vsako zimo. Verjetno ni podane jasne ločnice med masovnimi invazijami (1958/59, 1963/64, 1965/66; Štromar, 1968) in običajnim prezimovanjem pegamov na ozemlju takratne Jugoslavije.

Sledi pomemben vpad »kužnih ptic«, kakor so pegame kot »znanilce« vojn in boleznih nekoč nepriljubljeno imenovali, pozimi 1970/71, 1974/75 in 1975/76, ko so v Slovenijo prišli množično (Blenkuš, 1971, Šere, 1982, Božič, 1983). O tej invaziji poročajo tudi naši severni sosedje (Haar et al., 1986). Za Švico pa jo omenja Winkler (1984). O invaziji na Jesenicah in v zgornjesavski dolini v zimi 1970/71 je pisal B. Blenkuš v reviji Moj mali svet (marec 1971). Pojavili so se okoli božiča 1970 in kljub sneženju do prvih dni januarja 1971 ostali na Plavžu pri Jesenicah, kjer so se prehranjevali s plodovi jerebike, dokler niso vseh obrali. V prispevku je objavljena tudi avtorjeva fotografija pegamov, ki posedajo na vrbi žalujki na Jesenicah; ob natančnem pregledu fotografije lahko ugotovimo, da je na sliki kar 110 osebkov! V tej zimi so bili pegami v večjem

številu videni tudi v Ljubljani in okolici (Šere, ustno).

Iz podatkov ZOAS (januar/december, 1979-1991) se pegami pri nas pojavljajo vsako zimo. Iz karte ZOAS (Sl. 1) je razvidno, da so opaženi v več kvadratih in da zimska razširjenost zajema tako rekoč vso

Slovenijo (Sovinc, v tisku).

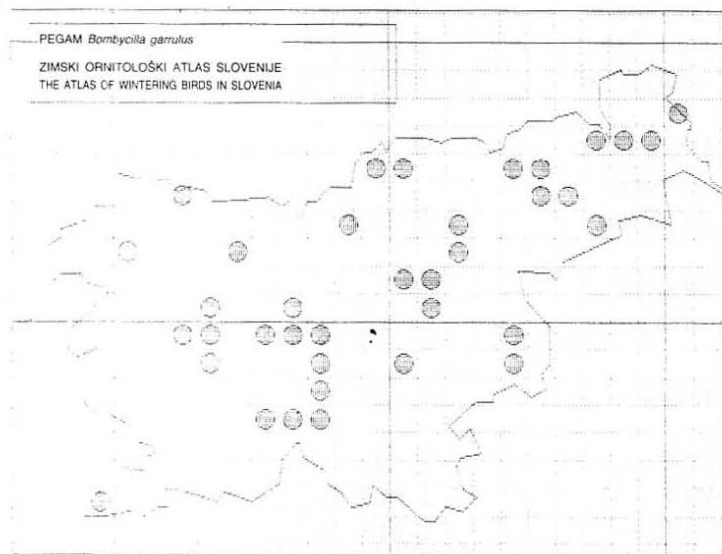
Poleg bolj ali manj že objavljenih podatkov pa so bili pri pripravi pričujočega prispevka zbrani še nekateri, dosedaj neobjavljeni podatki, ki zadevajo predvsem zahodni del Slovenije. Predstavljeni so v naslednji tabeli:

Tabela 1: Zbrani podatki o pojavljanju pegamov v zahodnem delu Slovenije

Table 1: Gathered data on occurrence of Waxwing in western part of Slovenia

Kraj Place	Datum Date	Št. osebkov No. of birds	Hrana Diet	Vir	Opombe
a) pred obdobjem ZOAS					
Bitnje	pozimi 1966	2	–	T. Hafner	nagačena tudi ujeti
Nova Gorica	XI, XII 1969, 70, 71	številne manjše jate	–	C. Gregori T. Terpin	
Žabnica	1971/72	max. 80	–	T. Hafner	
Bitnje					
Lesce, Bled	1971/72	več	–	S. Perc	
Radovljica					
Vodice, Col	23. 2. 1972	max. 50	šipek	S. Rudolf	(915 nm)
Gorizia/I	XII/1973	posamezni	bleščeča kalina	P. Grošelj	
Sp. Idrija	29. in 30. 11. 1974	max. 12	jabolka	V. Kogoj P. Grošelj	
Podskrajnik	26. 12. 1974	max. 60	brogovita	P. Grošelj	
Idrija	I/1975	max. 80	kalina	D. Ferjančič	
	I/1975	max. 30	jabolka	I. Gantar	
Žeje	17. 1. 1975	3	jabolka	I. Geister	na jablani ogrizek
Kranj	31. 1. 1976	2	jabolka	I. Geister	
Kranj	3. 2. 1976	1	jabolka	I. Geister	
Kranj	5. 2. 1976	5	jabolka	I. Geister	
Kranj	13.–17. 2. 1976	max. 20	panešpljica	I. Geister	
b) obdobje ZOAS					
Logatec	I/1984	1	jabolka	F. Urbas	
Logatec	I/1985	2	jabolka	F. Urbas	
Žiri	III/1988	2	jabolka	B. Erznožnik	
Vrhnika	21. in 22. 1. 1989	max. 4	brogovita	P. Štirn	en obroč- kan
Logatec	I/1989	max. 7	brogovita, jabolka	A. Tomažin	
			jabolka		
Kalce pri	I/1989	1	jabolka	P. Grošelj	
Logatcu					
Žiri	I/1989	1	jabolka	B. Erznožnik	
Ilirska	XII/1989	25	jabolka	S. Milavec	
Bistrica					
Banjska	I/1991	7	kalina	Z. Škodnik	(800 nm)
planota					
Vrtojba	I/1991	3	kaki	Z. Škodnik	ujeti
Izola	I/1991	1	kaki	I. Brajnik	
Pobegi	I/1991	max. 10	kalina	I. Brajnik	
Duplica pri	I/1991	5	jerebika	M. Debelič	
Kamniku					
Vodice pri	I/1991	max. 12	jabolka	M. Debelič	
Ljubljani					
Skaručna	I/1991	2	–	M. Debelič	sedeli na topolu

V zimi 1988/89 in 1989/90 so bili pegami pri nas izjemno številni. Poročila o opažanjih so prihajala iz celotne Slovenije (Božič, Bračko, Geister, Grošelj, Mlakar, Perušek, Sovinc, Šere 1990), kup poročil je prišlo tudi za ZOAS (Sovinc, v tisku). Opažane so bile različno velike jate od 10, 100, 300 pa do 600 osebkov. Zanimivo, da se je v naslednji zimi 1990/91 invazija ponovila. Tako so v Mariboru, na primer, posamezne jate štejele od 300–500 osebkov. Pojavile so se že v začetku decembra in pri nas ostale do sredine aprila. Iz različnih koncev Slovenije so o pegamih poročali Rogina in Štumberger (pisno), Božič, Grošelj, Gobec, Jakopin (1991). Opaženi so bili še v Murski Soboti (200 osebkov), Zlatoličju (12 osebkov), Sladkem vrhu (60 osebkov), jato (150 osebkov) pa sem opazoval tudi na jerebikah v Čakovcu na Hrvaškem. Tudi iz tabele 1 je opazno večje število zapisov o pegamih, posebno v januarju 1989 in januarju 1991 v zahodnem delu Slovenije. Naslednjo zimo 1991/92 je število gostujočih pegamov že nekoliko upadlo. V Mariboru in okolici so posamezne jate štejele le do 100 osebkov. Prvič so bili opaženi 12. februarja, kar je glede na prehodne tri invazijske zime dokaj kasno. O opazovanju v Račah in Mariboru so poročali: Vogrin, Janžekovič, Božič, Smole, V Zg. Polskavi pa jih je opazoval Škerlak.

Slika 1: Razširjenost pegama v Sloveniji pozimi (vir: Zimski ornitološki atlas)

Figure 1: Winter distribution of Waxwing in Slovenia (source: The atlas of wintering birds in Slovenia)

RAZPRAVA IN UGOTOVITVE

Danes že vemo, da so invazije pegamov povezane z viri hrane in občasno erupcijo populacije, ne pa z vremenom oziroma jakostjo zime, kot se je domnevalo doslej. Neugodne vremenske razmere, nizke temperature in snežna odeja le posredno vplivajo na premike pegamov, s tem ko je v takšnih sezonah posledično zanje manj hrane. Invazije so »odvisne« od rodnosti jagodičevja; če je tega v obilju, se ptice koncentrirajo na običajnih prezimovališčih in nimajo potrebe oditi dalje. V nasprotnem primeru se celotne mase premaknejo in razpršijo na »rezervna« prezimovališča, bogata s hrano, ne glede na to, ali je zima ostra ali mila. Vremenske razmere v prezimovališčih pač lahko presenetijo tudi pegame in razpoložljiva hrana je ponovno odločujoč dejavnik: več hrane posledično pomeni večje število osebkov in daljši čas zadrževanja na posameznih lokalitetah. Včasih spremenijo celo običajne selitvene poti. Prav zadnje invazije po letu 1988 so bile v milih zimah. Takšna je bila tudi invazija v mili zimi 1974/75 (Šere, pisno), ko so v nadpovprečno toplem decembru pele celo še vrbje listnice *Phylloscopus collybita*.

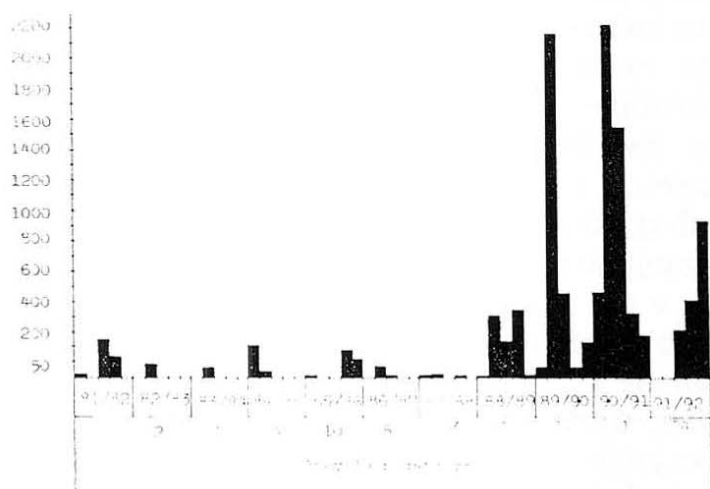
Kronologija pojavljanja pegamov pri nas kaže, da prihaja do množičnih invazij v določenih časovnih obdobjih. Resnici na ljubo so nekateri starejši podatki v literaturi pomanjkljivi, veljajo pa predvsem za posamezno regijo. Iz njih je danes težko ugotoviti, ali je takrat šlo za invazijo ali samo za običajno prezimovanje. Če izpustimo dvomljive podatke, lahko pomembne vpade pegamov v Slovenijo razvrstimo takole: 1873, 1903, 1904, 1912/13, 1913/14, 1923/24, 1946/47, 1953/54, 1958/59, 1963/64, 1965/66, 1970/71, 1974/75, 1975/76, 1988/89, 1989/90, 1990/91 in 1991/92. Za obdobje zadnjih 60 let, za katero so podatki o masovnih vpadih pegamov dokaj realni, vidimo, da so bili pogosti v petdesetih in šestdesetih letih in da si časovno sledijo vsaka štiri leta.

Med letoma 1966–1974 je bila večja invazija v zimi 1970/71, za tem sledi najdaljši časovni izostanek od 1976–1988, torej celih

11 let, čeprav je seveda res, da so pegami prihajali tudi v teh zimah, le da ne v invazijskem obsegu.

Po masovnosti pomembne in posebno zanimive so zadnje invazije pegamov v štirih zimah zapored: 1988/89, 1989/90, 1990/91 in 1991/92. Zabeležili smo kar 153 opazovanj in 9800 osebkov. Številčni vrh nastopi v januarju 1990 in 1991, kar je razvidno tudi iz grafičnega prikaza (Sl. 2). Da gre resnično za invazije evropskih razsežnosti, govore poročila o vpadih iz drugih dežel srednje Evrope (Plucinski, 1989; Weber, 1989, 1991; Schmid, 1990; Kollar, Seiter, 1991; Zuna-Kratky, Ranner, 1990). Pegame pa so opazovali tudi v Vojvodini (Balog, 1990; Kanjo, Obradović, 1991). Zadnja posebno mila zima 1992/93 pa je bila s pegami zelo skopa. Do zaključka tega prispevka nisva o morebitnem opazovanju pegamov dobila nobenega podatka.

Zanimiva sta distribucija in dnevni maksimum prezimujočih pegamov v Sloveniji v obdobju 1979/80 – 1991/92 (Sl. 1 in 3). Masovno in v več krajih se pojavljajo v severovzhodnem delu (subpanonsko območje) medtem ko se v centralnem delu pojavljajo v več krajih a v manjšem številu. Podatkov ni za zahodni del Alp, Belo krajino in za večji del Krasa, kot tudi ne za Vipavsko dolino (z izjemo Nove Gorice) in Posočje.

Slika 2: Število opaženih pegamov in število podatkov za mesec december, januar, februar, marec in april v obdobju 1981–1992 v Sloveniji.

Fig. 2: Number of observed Waxwing and number of data for the months of December, January, February, March and April from 1981–1992 in Slovenia.

Verjetno večjim »lisam« botruje pomanjkanje opazovalcev, zlasti na Krasu in v Beli krajini, kjer so bili v preteklosti pegami sicer že opazovani (Ponebšek, 1914; Sajovic, 1914; Štromar, 1968), kar pa ne velja za Vipavsko dolino in Posočje, kjer so anketirani lokalni opazovalci ptic posebej omenili, da pegamov kljub opazovanjem niso registrirali.

VEDENJE IN PREHRANJEVANJE

V Sloveniji se pegami zadržujejo in prehranjujejo zlasti v urbanih predelih – v mestnih in primestnih parkih, drevoredih, sadovnjakih, vrtovih pa tudi v rečnih lokah in gozdovih. To je seveda pričakovati. V tem okolju je največ različnih vrst drevja in grmovja s sočnimi plodovi, kot je jerebika *Sorbus aucuparia*, ki jo je človek v zadnjem času v parkih in drevoredih močno razširil, kar velja tudi za ognjeni trn *Pyrocantha coccinea*, brogovito *Viburnum opulus*, češmin *Berberis vulgaris*, kalino *Ligustrum vulgare* in navsezadnje sadno drevje po vrtovih in sadovnjakih, na Krasu pa tudi brin *Juniperus communis*. Pred leti so bili v Mariboru pegami opazovani na stari sofori *Sophora japonica*, žal je takih eksot vse manj. Na koncu ne smemo pozabiti priljubljene hrane pegamov – bele omele *Viscum album*, na kateri vztrajajo še v pomladne dni. Konec koncev jo zelo hitro po drevju širijo prav pegami, od drugih ptic pa tudi drozgi, zlasti carar *Turdus viscivorus* in brinovka *Turdus pilaris*. Pegami se torej pozimi pri nas prehranjujejo predvsem s plodovi; iz lastnih opazovanj ugotavljamo, da dajejo prednost plodovom jerebike in brogovite, sledijo pa pozabljena, neobrana jabolka. Radi se hranijo še s plodovi kaline, ognjenega trna in češmina, pa tudi gloga, bršljana, šipka in kakija. V Primorju se razen s plodovi kakija pegami hranijo še s plodovi različnih okrasnih grmovnic, ki vabijo s privlačnimi barvami čez vso zimo. Po notranjskih jelovih gozdovih zajeda jelko bela omela, katere plodovi so v zgodnjih pomladnih mesecih najljubša hrana pegamov. Ni pa še poznano, ali pegami obirajo

tudi plodove razširjenega ohmelja *Lotranthus sp.*, ki zajeda predvsem hraste na Krasu in v drugih vinogradnih območjih. Prav tako ni znano, ali se prehranjujejo tudi s cvetnimi brsti sadnega drevja v pomladnih mesecih. L. Zor v *Proteusu* (1972: 450) kot njihovo hrano omenja tudi plodove krhlike in vendar v naših krajih plodov bezga se dolgo pred prihodom pegamov ni več, ne glede na to, ali je mišljen črni ali rdeči bezeg.

Pri hranjenju vzbujajo posebno pozornost pegami s svojim značilnim vedenjem. Ptice družno posedajo po najvišjih drevesih v parkih ali nasadih, po naseljih pa kar po televizijskih antenah. Ptice se vedejo urejeno, mirno sedijo v strnjeni skupini in rahlo cvrčijo. Ogrožene se počutijo šele, ko se morajo spustiti po plodove v nizko grmovje, včasih pa celo na tla. Prav občutek nevarnosti jim narekuje, da hrano slastno in hitro goltajo. Brž ko se nasitijo, se vračajo na visoka pregledna mesta v bližini. Kljub soč-

nim plodovom pegami radi letajo na vodo, ob lepih dneh pa se v skupinicah tudi kopajo. S toplejšimi dnevi, ko se v zraku pojavijo leteče žuželke, jih pegami z zanimanjem opazujejo. Medtem ko se po plodove spuščajo skupinsko, za letečo žuželko poleti posamezna ptica in se, podobno kot muharji, vrne na prejšnje mesto. Pegami se za drobnimi žuželkami včasih dvigajo nekaj deset metrov visoko.

Opozoriti je treba še na kar neverjeten in zgrešen stereotip o prehranjevanju pegamov v ujetništvu, kot nam ga je že pred več kot sto leti opisal Fran Erjavec, za njim pa ponavljali še drugi pisci. Velika lakota, ki jo pegam kaže v ujetništvu, je samo posledica napačne in enolične prehrane s sadjem in plodovi. Pomanjkanje beljakovinske hrane in balastnih snovi povzroča »lakoto«, za katero ptič ni kriv.

Pegami si kraj z obilno hrano dobro zapomnijo in se na isti kraj, dokler je hrana na voljo, radi vračajo, včasih tudi po večdnevni odsotnosti. S semeni se ne hranijo, čeprav nekateri pisci to omenjajo (Perušek, 1990: 76), so pa pomembni prenašalci mnogih semen, ker jih neprebavljena izločajo z ostanki plodov.

Pojavljanje pegamov v više ležečih predelih je doslej pri nas slabo poznano. Iz literature je znano samo eno opazovanje posameznega osebk na Gojski planini, na nadmorski višini 1400 m (Šere, 1990). Glede na razširjenost bele omele in pogostnost jerebice v gozdovih sredogorja in tudi višje je zadrževanje pegamov v teh predelih seveda možno. V notranjskih bukovo-jelovih gozdovih se pegami sicer izključno prehranjujejo z belo omelo na jelkah. Jerebice so v teh sestojih redke. Stara drevesa izgubijo plodove najkasneje s prvimi slanimi, saj se z njimi hranijo kosi, cikovti, cararji, šoje, dleski, kalini pa tudi polhi in podleski, poganjke obje srnjad, ki si ob debela rada tudi čisti rogovje. Tako za pegame, ki pridejo kasneje, ne ostane prav dosti jerebikinih plodov, podobno pa velja tudi za plodove mokovca *Sorbus aria*. Plodovi jerebice kot lepa dekoracija prek zime ostanejo predvsem v urbanem okolju, kjer je bilo to drevo v zadnjih desetletjih množično

Foto 2: Pegam *Bombycilla garrulus* v Kranju 17. 2. 1976. (I. Geister)

Photo 2: Waxwing *Bombycilla garrulus* at Kranj on 17th February 1976. (I. Geister)

zasajeno kot okrasno drevje.

Zanimiva je tudi ugotovitev po Glutzu (Zunna-Kratky, Ranner, 1990), da se je v nekaterih invazijskih letih (na primer 1920/21, 1936/37, 1950/51, 1954/55) prihod pegamov v zahodno in srednjo Evropo pričel šele v drugi polovici zime (februar, marec), ko se pegami v bistvu že vračajo v gnezdišča. Običajno so ti zapoznali vpadi tudi geografsko omejeni, recimo na severni ali vzhodni del srednje Evrope, ali na primer na del severne Anglije. Ker se običajne (zgodnje) invazije pegamov v teh delih Evrope pričnejo že v oktobru in novembru, daje avtor na zapoznele prihode naslednji možni razlagi:

1. Vsesplošno usihanje virov hrane v severno-evropskih prezimovališčih, zlasti jerebrike.

2. Selitev severovzhodnih (sibirskih) populacij (vzhodno od Karelije), ki po daljši jugozahodni smeri prek vzhodne v srednjo Evropo pridejo razmeroma kasno.

Tako smo tudi v Sloveniji v zadnjih letih beležili nekaj zapoznelih prihodov pegamov; manjše število v marcu leta 1982 in 1986 (Bračko, 1987) in v februarju 1992 ob zadnji invaziji. Sicer pegami prezimujejo

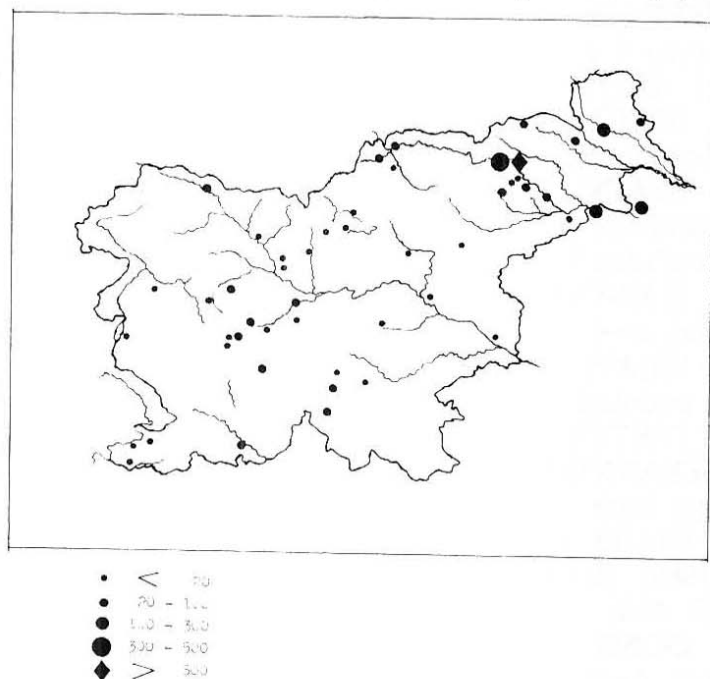
pri nas zelo dolgo tudi v času »normalnih« zimskih prihodov, recimo decembra ali prej. V Mariboru na primer so bili najkasneje opazovani 29. aprila 1992, 30. aprila 1991 pa v kraju Križovljan (Hrvaška) blizu Ormoža (Božič, 1991). V vzhodni Avstriji so jih opazovali celo 6. maja (Zunna-Kratky, Ranner, 1990). Tudi Makatsch (1968) navaja, da se pegami iz srednje Evrope vračajo na sever v marcu in aprilu. Torej tudi pri nas pojavljanje in zadrževanje v aprilu ni nič nenavadnega in gre za običajen sezonski prelet ter prehodno zbiranje v jate. Na podlagi teh dejstev se je teza o tako imenovanem kroženju pegamov v nasprotni smeri urinega kazalca na njihovi klateški poti po Evropi (Matvejev, 1976) pokazala kot pomanjkljiva oziroma drži samo delno. Možno je le, da se nekatere jate, ki prihajajo v južno Evropo (Balkan) nekoliko vzhodneje prek Madžarske, nato vračajo čez vzhodno Evropo. To bi lahko tudi potrjevala najdba obročkanega osebka 29. novembra 1965 v Beogradu in nato 6. marca 1966 ubitega v Sulori v Gruziji (Štromar, 1968; Matvejev, 1976).

NAJDBE

Najdbi v Sloveniji obročkanih pegamov na avstrijskem Koroškem in v Italiji (Šere, 1982) kažeta na lokalne premike oziroma klateštvo. V oktobru leta 1970 obročkan osebek na Finskem in decembra 1972 najden mrtev na Visokem pri Kranju nam že pove, da pri nas prezimuje skandinavska populacija. V masovnem vpadu pegamov pozimi 1965/66 v Jugoslaviji, na podlagi 14. tujih najdb Štromarjeva (1968) ugotavlja, da so prišleki gnezdilci Feno-Skandinavije. Najdba z ruskim obročkom pa dokazuje, da so pegami prišli tudi iz evropskega dela severne Rusije. Tudi novejša najdba pegama v Dalmaciji leta 1976 z norveškim obročkom (Mužinić, 1986) potrjuje zgoraj zapisano.

Najdbe v Sloveniji in na tujem obročkanih pegamov:

LJUBLJANA 91026

Slika 3: Dnevni maximumi opaženih pegamov (*Bombycilla garrulus*) v zimah od 1979/80 – 1991/92 v Sloveniji.

Fig. 3: Daily peaks of the observed Waxwing (*Bombycilla garrulus*) in winters from 1979/80 to 1991/92 in Slovenia

18. 1. 1976 Stožice, D. Petkovšek
25. 2. 1976 Wolfsberg/K, Avstrija

LJUBLJANA 77917

18. 1. 1976 Stožice, D. Šere
3. 3. 1976 Cividale/UD, Italija, 46.06 N/
13.25 E

HELSINKI 91026

10. 10. 1970 Agvenanmma, Finska, 60.12
N/ 19.20 E
10. 12. 1972 Visoko (Kranj), Slovenija

OGROŽENOST IN PLENILSTVO

Pegami s svojim pojavljanjem vzbujajo pri ljudeh posebej v urbanem okolju veliko pozornost. Marsikateri celo v obliki zaprašenega preparata krasi hodnik ali predsobo. V naseljih nekateri postanejo tudi žrtve prometa, tu in tam pa poginejo ob trkih v steklene površine ali v žice.

Pegame pogosto zasleduje skobec. Kot dobri letalci z izvrstnim vidom se mu izogibajo tako, da se vsa jata ob nevarnosti dvigne v zrak. Posebej so izpostavljeni skobcu med prehranjevanjem. V Godoviču je bil opazovan skobec, ki je dohitel jato okoli 60 pegamov in enega izmed njih z višine kakih 30 metrov zbil v sneg in ga od tam odnesel v bližnji gozd. Drugič jih je presenetil med hranjenjem v nizkem drevju. Podobno kot vrabci so se pegami ob naletu skobca pognali med goste veje bližnje smreke, vendar je bil skobec vnovič uspešen. Oba dogodka sta se primerila v letu 1991.

ZAKLJUČEK

Pri prezimovanju pegamov prihaja v določenih časovnih obdobjih do večjih ali manjših invazij oziroma vpadov. Da bi lahko spremljali ta naravni fenomen in o tem zimskem gostu izvedeli kaj več, morda celo korigirali dosedanje ugotovitve, je treba vse podatke o pojavljanju, vedenju, prehranjevanju in številu skrbno zapisovati.

Še vedno velja stara resnica, ki je pri

preučevanju pojavljanja pegamov v Sloveniji tako zelo očitna: dogodek, ki ni bil zapisan in objavljen ali ni znan širšemu krogu opazovalcev, se sploh ni zgodil! Upa va, da bova s tem prispevkom spodbudila vse, ki imajo lastna opažanja o pegamih, da jih objavijo v *Acrocephalusu*.

ZAHVALA

Na koncu se zahvaljujemo vsem, ki so rade volje odstopili svoje podatke o opazovanih pegamih. Prav tako se iskreno zahvaljujemo A. Sovincu in D. Šeretu za dragocene podatke in kritične pripombe pri nastanku rokopisa.

LITERATURA

- BALOG, I. (1990): Kugara svilorepa, *Bombycilla garrulus*, u Novosadskom Dunavskom parku. *Ciconia* 2: 99. Novi Sad.
- BOŽIČ, I. (1983): Ptiči Slovenije. Lovska zveza Slovenije. Ljubljana.
- BOŽIČ, L., F. BRAČKO, I. GEISTER, P. GROŠELJ, G. MLAKAR, M. PERUŠEK, A. SOVINC, D. ŠERE (1990): Pegam (*Bombycilla garrulus*) v Sloveniji v zimah 1988/89 in 1989/90. *Acrocephalus* 11: 45 (73-77). Ljubljana.
- BOŽIČ, L. (1991): Pegam (*Bombycilla garrulus*). *Acrocephalus* 12: 49 (161). Ljubljana.
- BRAČKO, F. (1987): Spomladansko pojavljanje pegamov (*Bombycilla garrulus*) v Sloveniji. *Acrocephalus* 8: 31-32 (13-14). Ljubljana.
- BLINKUŠ, B. (1971): Pegami na Jesenicah. *Moj mali svet* 3: 3 (131-132). Ljubljana.
- ERJAVEC, F. (1870-71): Domače in tuje živali v podobah. III in IV. zvezek. Celovec.
- FREYER, H. (1842): FAUNA DER IN KRAIN BEKANNTEN SÄUGETHIERE, Vögel, Reptilen und fische. Laibach.
- GLUTZ VON BLITZHEIM, U. und K. BAUER (1985): Handbuch der Vogel Mitteleuropas. Band 10. Aula - Verlag, Wiesbaden.
- GOBEC, M. (1991): Pegam (*Bombycilla garrulus*). *Acrocephalus* 12: 48 (90). Ljubljana.
- GROŠELJ, P. (1991): Pegam (*Bombycilla garrulus*). *Acrocephalus* 12: 49 (162). Ljubljana.
- HAAR, H., P. SACKL, F. SAMWALD, O. SAMWALD (1986): Die Vogelwelt des Bezirkes Fürstentfeld. Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum. Heft 37, 1-4.

- HERFORT, V. (1924): Lovec, Letnik XI, Ljubljana.
- JAKOPIN, L. (1991): Pegam (*Bombycilla garrulus*). *Acrocephalus* 12: 48 (90). Ljubljana.
- KANJO, B., R. OBRADOVIČ (1991): Kugara svilorepa, *Bombycilla garrulus*, u Apatinu i okolini. *Ciconia* 3: 67-68. Novi Sad.
- KOLLAR, H. P., M. SEITER (1991): Der Einflug des Seidenschwanzes (*Bombycilla garrulus*) in den Donauauen östlich von Wien 1988/89 und 1989/90. *Egretta* 34: 1. (42-49).
- MAKATSCH, W. (1968): Die Vögel in Haus, Hof und Garten. Neuman Verlag.
- MATVEJEV, S. D., V. F. VASIĆ (1973): Catalogus faunae Jugoslaviae. IV/3 Aves. Acad. Scient. et Artium Slovenica. Ljubljana.
- MATVEJEV, S. D., (1976): Pregled faune ptica Balkanskog poluostrva, I. del: Piciformes et Passeriformes, knjiga 46, SANU, Beograd.
- MUŽINIĆ, J. (1986): Nalazi prstenovanih ptica u godinama 1976, 1977 i 1978. *Larus* 36-37 (23-48). Zagreb.
- PLUCINSKI, A. (1989): Zum Grosseinflug des Seidenschwanzes (*Bombycilla garrulus*) 1988/89 in das Stadtgebiet von Goslar am Harz. *Ornit. Mitteilungen* 41: 2 (31).
- PONEBŠEK, J. (1912): Lovec, Letnik III. (št. 11). Ljubljana.
- PONEBŠEK, J. (1914): Pegam (*Bombycilla garrulus*). Lovec, Letnik V. (št. 4). Ljubljana.
- REISER, O. (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau. Graz.
- ROGINA, M. (1983): Pegam (*Bombycilla garrulus*). *Acrocephalus* 4: 15 (18). Ljubljana.
- RUPEL, M. (1951): Valvasorjevo berilo. Mladinska knjiga. Ljubljana.
- SAJOVIC, GV. (1914): Carniola, Letnik V., zv. 4, Ljubljana.
- SOVINC, A. (v tisku): Zimski ornitološki atlas Slovenije.
- ŠASELJ, J. (1938): Lovec, Letnik XXV. Ljubljana.
- ŠERE, D. (1982): Ptici Stožic pri Ljubljani; 1972-1982 - favnistični pregled, obročkanje in najdbe. *Acrocephalus* III: 13-14 (1-61). Ljubljana.
- ŠKORNIK, I., T. MAKOVEC, M. MIKLAVEC (1990): Favnistični pregled ptic Slovenske obale. *Varstvo narave* 16 (49-99). Ljubljana.
- ŠTROMAR, L. (1968): Pojava kugara svilorepih, (*Bombycilla garrulus*), zimi 1965/66, u Jugoslaviji. *Larus* 20 (45-59). Zagreb.
- SCHMID, H. (1990): Invasion des Seidenschwanzes *Bombycilla garrulus* in der Schweiz im Winter 1988/89. *Der Ornithologische Beobachter* 87, (99-106).
- WEBER, C. (1989): Aktuelle Beobachtungen November und Dezember 1988. *Limicola* 3: 1, (40).

WEBER, C. (1991): Bemerkenswerte Beobachtungen Februar und März 1991. *Limicola* 5: 3, (144).

WINKLER, R. (1984): Avifauna der Schweiz, eine kommentierte Artenliste. *Der Ornithologische Beobachter*, Beiheft 5. Ala.

ZOR, L. (1972): Pegam. *Proteus* 34: maj/junij 1972, (403-405). Ljubljana.

ZUNA-KRATKY, T., A. RANNER (1990): Der Einflug des Seidenschwanzes (*Bombycilla garrulus*) in Ostösterreich im Winter 1989/90. *Vogelkundl. Nachrichten Ostösterreich* 1: 3, (1-5).

POVZETEK

Članek obravnava pojavljanje pegamov na ozemlju današnje Slovenije od prvih pisnih virov v 17. stoletju pa do danes. Posebna pozornost je namenjena masovnim invazijam, ki so po doslej znanih podatkih bile v zimah 1873, 1903, 1904, 1912/13, 1913/14, 1923/24, 1946/47, 1953/54, 1958/59, 1963/64, 1965/66, 1970/71, 1974/75, 1975/76, 1988/89, 1989/90, 1990/91 in 1991/92. V običajnih letih pegami prezimujejo v manjšem številu skoraj vsako zimo. V petdesetih in šestdesetih letih si invazije časovno sledijo vsaka štiri leta. Iz obdobja 1976-1988 ni podatkov o večjih invazijah.

Po masovnosti pomembne so bile zadnje invazije pegamov v štirih zimah zapored 1988/89, 1989/90, 1990/91 in 1991/92, velikost posameznih jat je v teh vpadih dosegala do 600 osebkov. Številčni vrh nastopi v januarju 1990 in v januarju ter februarju 1991. Največje številčne koncentracije so bile v SV delu Slovenije (subpanonsko območje). V nekoliko manjšem številu, a v več krajih, pa so se zadrževali v notranjosti dežele. Skupaj je bilo zabeleženo 153 opazovanj in 9800 osebkov. Najvišje opazovani osebek je bil opažen na nadmorski višini 1400 m.

Zadnje invazije v Sloveniji so bile v relativno milih zimah; v sezoni 1990/91 se je začela v mesecu decembru, sicer pa v drugi polovici zime. V preteklosti veljavno mišljenje, da so množične invazije samo v ostrih zimah, danes ne drži več. V zadnji zimi 1992/93 o pegamih ni poznanih ali objavljenih podatkov.

V Sloveniji se pegami prehranjujejo z jerebiko (*Sorbus aucuparia*), panešpljico (*Cotonaster* sp.) ognjenim trnom (*Pyrocantha coccinea*), brogovito (*Viburnum opulus*), češminom (*Berberis vulgaris*), kalino (*Ligustrum vulgare*), s plodovi sofore (*Sophora japonica*) in okrasnih grmovnic, z jabolki (*Malus* sp.), plodovi gloga (*Grataegus* sp.), bršljana (*Hedera helix*), šipka (*Rosa* sp.), kakija (*Diospyros kaki*) in z belo omelo (*Viscum album*), ki jo sami hitro širijo.

Po doslej znanih podatkih o pojavljanju pega-

mov v različnih delih Evrope smo prišli do spoznanja, da se tudi iz Slovenije pegami vračajo v svoja gnezditvena prebivališča prek srednje Evrope. Kot kaže, so po tej poti k nam tudi prišli. Leta 1982, 1986 in v času invazije leta 1992 pegami s prihodom kasnije do februarja in marca. Najdlje ostanejo do konca aprila; zadnje opazovanje je bilo zabeleženo 30. aprila. Na osnovi naše najdbe na Finskem obročkanega pegama in več najdb pegamov z obročki iz skandinavskih dežel v sosednji Hrvaški lahko sklepamo, da v južni Evropi prezimuje skandinavska populacija.

SUMMARY

The article deals with the occurrence of Waxwing in the territory of the modern Slovenia from the first written sources in the 17th century to the present day. A special attention has been given to the mass invasions in the winters of 1873, 1903, 1904, 1912/13, 1913/14, 1923/24, 1946/47, 1953/54, 1958/59, 1963/64, 1965/66, 1970/71, 1974/75, 1975/76, 1988/89, 1989/90, 1990/91 and 1991/92. In ordinary years, these birds spend the winter in our country in somewhat smaller numbers almost every year. In the 50's and 60's, the invasions followed each other every four years, but there are no records about any possible invasions in the period from 1976-1988.

The most important invasions by Waxwing were recorded in the four successive winters of 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, for they appeared in flocks numbering as many as 600 individuals. The numerical peak was achieved in January 1990 and in January and February 1991. The greatest numerical concentration was recorded in the NE part of Slovenia (subpannonian area). In somewhat smaller numbers, although at more different places, they were seen in the interior of the country. Altogether, 153 recordings with 9,800 individuals were made. The highest altitude at which this bird was seen, was 1400 metres.

The last few invasions in Slovenia occurred in relatively mild winters; in 1990/91 it began in December, in other winters always in their second halves. The once recognized belief, that the mass invasions occur in severe winters only, does not hold good any more. As far as the last winter of 1992/93 is concerned, there are no known or published data about these birds.

In Slovenia, Waxwing feeds on *Sorbus aucuparia*, *Pyrocantia cocinea*, *Viburnum opulus*, *Berberis vulgaris*, *Ligustrum vulgare*, *Sophora japonica*, *Malus sp.* and the fruits of hawthorn, ivy, dog rose, kaki and mistletoe, which it actually spreads around.

By until now known data about the occurrence of these birds in different parts of Slovenia, we have come to a conclusion that from Slovenia they return to the breeding habitats through Central Europe. And it certainly seems that they came to our country by the very same route. In 1982, 1986 and at the time of the 1992 mass invasion they came as late as in February and March. However, they never stayed later than until the end of April; their latest observation was on April 30th. On the basis of the Waxwing caught by us with a Finnish ring and a number of finds in the neighbouring Croatia with rings from the Scandinavian countries, we may infer that in Southern Europe winters are spent by the Scandinavian Waxwing population.

Franč Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor

Peter Grošelj, Godovič 124, 65280 Idrija

Iz ornitološke beležnice From the ornithological notebook

VELIKI KORMORAN *Phalacrocorax carbo*

CORMORANT – Regular wintering site by Sava river near Kresnice: 125 on 6th December 1992, 200 on 30th December 1992

Dne 6. 12. 1992 sem pri Kresnicah videl okrog 100 kormoranov, letelih nad Savo, okrog 25 pa na savskem produ med Zalogom in Lazami. Še zanimivejše opažanje sem zabeležil 30. 12., ko sem kak kilometer više od litijskega železniškega mostu opazoval na drevju kar okrog 200 velikih kormoranov. Na tem območju se redno zadržujejo v jesenskem in zimskem času, vendar tu ne gnezdi. Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana.

KVAKAČ *Nycticorax nycticorax*

NIGHT HERON – Juvenile on 11th July 1992 at Draščica stream near Draga fishponds

Zanimivo srečanje z mladim kvakačem sem doživel 11. 7. 1992 ob Draščici, ki se izliva v Veliki ribnik v Dragi na Ljubljanskem barju. Zadrževal se je ob potoku, in ko sem se mu skušal približati, se je nekajkrat prestavil više ob strugi. Nazadnje se je naveličal mojega približevanja in odletel na bližnje drevje, z njega pa na drugi konec Drage. Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana

ČOPASTA ČAPLJA *Ardeola ralloides*
SQUACCO HERON – Adult on 8th May 1993 at Lake Cerknica (incl. one Purple Heron, one Great White Heron and four Little Egrets on 21st May 1993)

Kljub mnogim, predvsem kar se tiče preleta, za čaplje primernim krajem na Cerkniškem jezeru je število opazovanj teh ptic, sodeč po najnovejših virih v literaturi, izredno skopo. Ker sam omenjeno jezero obiskujem zgolj priložnostno, je podobna tudi v tem prispevku objavljena peščica podatkov iz lastnih opazanj. Takoj ob prihodu v Cerknico dne 8. 5. 1993 me je skoraj nad samim mestom preletela mladostna rjava čaplja *Ardea purpurea*. Ko sem kasneje prišel do takrat še razmeroma polnega jezera, sem v bližini Gorice zagledal še veliko belo čapljo *Egretta alba*. Verjetno ista ptica se je na približno istem mestu dne 21. 5. 1993 prehranjevala v družbi štirih manjših sorodnic, malih belih čapelj *Egretta garzetta*. Ko pa sem se istega dne odpravil še malo dlje, je iz takrat že napol presušene struge Stržena zletela še odrasla čopasta čaplja *Ardeola ralloides*. Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana

VELIKA BELA ČAPLJA *Egretta alba*
GREAT WHITE EGRET – 3 on 2nd August 1993 by Kolpa river between Vinica and Metlika

Ob spustu s kanujem po reki Kolpi 2. 8. 1993 sem med Vinico in Metliko z reke večkrat pregledal velike bele čaplje. Ocenjujem, da sem videl vsaj tri različne osebkke. Ptice so bile precej manj plašne kot sive čaplje, običajno sem jih opazoval pri lovu na jezovih. Andrej Hudoklin, Ob Sušici 15, 68350 Dolenjske Toplice

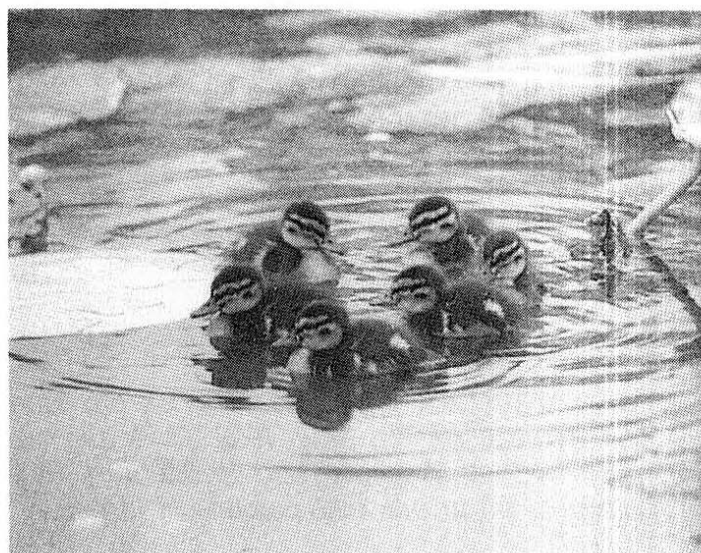
ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*
BLACK STORK – Two on 30th July 1993 at Vransko

Dne 30. 7. 1993 sem se s kozarcem hladne pijače v eni in priročnikom za določevanje ptic v drugi roki ter daljnogledom okoli vratu odpravila na teraso, kjer sem se namestila v tako znani položaj za opazovanje ujed. Med listanjem priročnika sem z enim očesom opazovala dogajanje na nebu. Naenkrat se na nebu prikaže kragulj *Accipiter gentilis*, ki prav tako hitro izgine. Čez nekaj časa se zasliši predirljivo oglašanje kanje *Buteo buteo*. Nad gozdom za hišo so krožili kar štirje osebki. A to še ni bilo vse. Na nebu sem zagledala dve zanimivi pojavi. Po krajšem opazovanju sem presenečena ugotovila, da gre za dve črni štoklji, ki sta preleteli Vransko. Nuša Kropivšek, Vransko 121, 63305 Vransko

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*
BLACK STORK – On 21st July 1993 at Šentrupert in Mirna valley

Po presenetljivem odkritju gnezda črne štoklje v Dobravi (severno od Brežic), kjer sta bila letos izvaljena dva mladiča, se mi zdi tudi zanimivo opažanje črne štoklje v Mirski dolini. Dne 21. julija 1993 sem namreč ob sprehodu ob reki Bistrici pod Šentrupertom splasil črno štokljo. Nekajkrat je zakrožila, potem pa odletela proti opuščenim glinokopnim jezerom pri Prelesju. Glede na informacije nekaterih domačinov, da črne štoklje tu večkrat videvajo, in z ozirom na zanje ugodne življenjske možnosti, bi ptice tu lahko celo gnezdile. Andrej Hudoklin, Ob Sušici 15, 68350 Dolenjske Toplice.

RACA ŽLIČARICA *Anas clypeata*
SHOVELER – Female with six chicks on 17th June 1993 at Lake Cerknica

Že od Valvasorjevih časov pa vse do današnjih dni Cerkniško jezero v sebi skriva premnoge skrivnosti in uganke. Mednje prav gotovo sodi tudi gnezdenje nekaterih pri nas redkih in le lokalno razširjenih vrst rac. Za nekatere med njimi (kostanjevko, žličarico) pa je v zadnjem času Cerkniško jezero edino znano gnezdišče pri nas. Kljub temu, da se radi hvalimo z gnezdenjem žličarice na Cerkniškem jezeru, pa le to do dogodka, omenjenega v nadaljevanju, sploh še ni bilo neposredno dokazano.

Dne 8. 5. 1993 sem na omenjenem jezeru med predeloma, imenovanima Retje in Gorica, splasil samca in samico žličarice. Namesto da bi ptici odleteli daleč stran, sta me kar kakih deset minut nizko krožeče obletavali, nato pa sta se po številnih krogih spet spustili na prejšnje mesto. Seveda sem pomislil na možno gnezditev, vendar pa žličaric ob naslednjem obisku, 21. 5. 1993, nisem

več videl. Ko sem 17. 6. 1993 že povsem pozabil na zanimivi dogodek, pa sem v tedaj že skoraj presušeni strugi Stržena zagledal samico žlicarice s šestimi, le nekaj dni starimi mladički. Samica je preplašeno odletela in me podobno kot prvič obletela z nekaj nizkimi krogi. Potem se je spustila v strugo Stržena le nekaj deset metrov stran od mene in mladičev. Preplašeni mladički so se stisnili v krog in mi omogočili lepo fotografijo. Po nekajminutnem nadlegovanju sem se očaran odpravil naprej ter jih prepustil prejšnjemu miru in tišini rodnega Stržena. *Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana.*

GAGA *Somateria mollissima*

EIDER – Female on 28th December 1992 on Drava river (Mariborski otok)

Ob enem izmed številnih obiskov reke Drave pri Mariboru me je dne 28. 12. 1992 ponovno čakalo presenečenje.

Okoli 10.30 sem v bližini Mariborskega otoka opazoval navadno gago, samico. Raca se je ves čas opazovanja previdno držala na sredini reke. Pri tem se ni niti enkrat potopila, nekajkrat pa se je s prednjim delom telesa dvignila iz vode in zamahala s perutmi.

Ko sem se ob 13. uri vračal s terena, gage ni bilo nikjer več. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

BELOGLAVI JASTREB *Gyps fulvus*

GRIFFON VULTURE – Observations on 6th June 1993 at Socerba, on 8th May 1992 at Plomin, on 26th July 1992 at Praproče and in October 1992 at Krempa (2 birds, one with coloured wing-tag)

Letošnjo pomlad sem obilo časa prebil na terenu v okolici Lipice. Dne 6. 6. 1993 sem si šel ogledat gnezdo kanje v bližini Vrhpolja. Le s težavo sem ga našel, saj sta od mojega zadnjega obiska minila že dva meseca. V gnezdu je bil samo en mladič in tik pred svojim prvim poletom; le na glavi je imel še nekaj puha. Gnezdo je bilo v črnem boru na višini osmih metrov. Približno sto metrov južneje je bilo staro opuščeno gnezdo, prav tako na boru. Gnezditve tega para je nekoliko zgodnejša. Kasneje sem se še nekoliko zadržal ob nekdanji stražnici, od koder sem prečesaval bližnji hrib s simpatičnim imenom Kokoš. S svojimi 667 metri višine omogoča enkratni pogled na Julijske Alpe, Kras, Nanos in Slavnik. Pogost gnezdilec tega območja je čopasta sinica, katere gnezdo sem našel v starem boru. Nekje na višini osmih metrov si je v trohnobi debela najbrž kar sama izdolba duplo. Maloštevilna, a redno prisotna vrsta, je tudi črna žolna; prebiva

lahko tudi v zelo suhih habitatih, kakršna je pokrajina, ki se razteza od Socerba proti Glinščici. Kmalu sem v zraku opazil zelo veliko ujedo. Bil je beloglavi jastreb, počasi me je preletel, enkrat je zakrožil v višini cerkve sv. Tomaža in počasi odjadral v smeri proti Trstu.

Naj navedem nekaj podatkov o pojavljanju beloglavega jastreba v Sloveniji in Istri iz zadnjih dveh let.

1. Plomin: 8. 5. 1992 je en osebek jadral nad Orliki (vir inf. domačin).

2. Praproče: 26. 7. 1992 je en osebek nizko jadral nad Prapročami (vir inf. domačin).

3. Krempa: oktobra 1992 sta bila dva osebk opazovana na mrhovišču rjavega medveda. Ena ptica je bila odrasla, druga je nosila markirno značko. Oseba, ki mi je posredovala informacijo, trdi, da je bilo znamenje v rdeče-modri kombinaciji. Kasneje sem v pogovoru z Zagrebškim ornitološkim zavodom dobil informacijo, da na Cresu ne markirajo jastreb s to barvno kombinacijo. *Miran Gjerkeš, Ivančičeva c. 17, 66280 Ankaran*

KANJA *Buteo buteo*

BUZZARD – On May 24th 1993 at Ljubljansko barje; remains of captured Kestrel, pair of pheasant's legs, pair of crow's legs and the lower part of hare's legs

V starejših priročnikih še zasledimo drugo ime za kanjo – mišar. To ime je ta ujeda dobila zaradi velikega števila malih sesalcev, ki sestavljajo njeno prehrano. Danes se to ime opušča, saj je med drugim tudi ugotovljeno, da miši niso njen najpogostejši plen. V tem jih prekašajo voluharice. Kakor navaja literatura, pa občasno upleni tudi večje živali. Pa vendar sem bil nemalo presenečen, ko sem 24. 5. 1993 splezal do njenega gnezda, najdenega na Ljubljanskem barju. Pod tremi že operjenimi mladiči sem našel ostanke uplenjene postovke, par vranjih, par fazanjih nog in spodnji del zajčjih nog. O malih sesalcih ni bilo ne duha ne sluha. *Davorin Tome, Jamova 66, 61000 Ljubljana*

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*

GOLDEN EAGLE – Pair nesting in Northern Istria already from 1988

V severni Istri spremljam par orlov že od leta 1988. Gnezdo je na apnenčevem narivu in oddaljeno le dober kilometer od bližnje vasi. Je odličen primer, kako lahko kohabitirata človek in »super predator«, pa čeprav konča marsikatera mačka v orlovih krempljih in tudi mladega psa sem že našel med ostanki njegovega plena. Po pripovedovanju domačina orel tod gnezdi že »nekaj stoletij«. Par ima eno samo gnezdo, ki ga je v šestih letih opazovanja uporabljal v vsaki gnez-

dilni sezoni. Opazovana sta bila tudi speljana dvojčka.

Dne 24. 7. 1993 sem bil ponovno ob gnezdišču. Istrski orli plen radi odlagajo na izpostavljene kamnite čoke, kjer je varen pred zvermi in vedno »pri roki«. Od samega gnezda so lahko oddaljeni le nekaj ducat korakov pa tja do nekaj sto metrov. V zadnjih letih mi je uspelo nabrati okoli sto petdeset primerkov plena. Tega dne sem našel uplenjeno srno, zajca in lesno sovo. Mladič je bil že v zraku, in ker je solidno letal, sem sklepal, da se je speljal okoli 15. julija. Nekajkrat se je spustil na bližnje grmovje, da se je kar krepko upogibalo pod njegovo težo. Od tod se je zamolklo oglašal »kjov, kjov«. Ko je bil ponovno v zraku, ga je napadla kanja, z bočnim valjanjem jo je poskušal s kremplji zgrabiti. V naslednjem trenutku je z velike višine na kanjo pikirala samica, ki je vsiljivca hitro odgnala. Ne meneč se za mladiča je orlica nadaljevala let v smeri doline. Mladič se je ponovno spustil v grmovje, od koder je bilo slišati »kjov, kjov«. Ob odhodu sem opazoval še par krekovtov, gnezdilcev bližnjih bukovih gozdov. *Miran Gjerkeš, Ivančičeva c. 17, 66280 Ankaran*

ŠKRJANČAR *Falco subbuteo*

HOBBY – Late observation: one on 25th November 1990 at Studenški gozd (Maribor)

Dne 25. 11. 1990 sem se okrog 12.30 vračal z opazovanja v Studenškem gozdu. Nenadoma sem nad polji zagledal sokola, ki se mi je naglo bližal. Ko sem pogledal skozi daljnogled, sem presenečen ugotovil, da opazujem škrjančarja. Bil je mladosten osebek v močni meni repnih peres. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

PREPELICA *Coturnix coturnix*

QUAIL – Two males singing on 8th July 1993 at Šmartno (first record from Mt. Pohorje)

Dne 8. 7. 1993 smo se ravno vrnili s terena in se napotili na zaslužen kosilo. Sam sem imel še opravke pri avtomobilu, zato sem bil nekaj časa še pred osnovno šolo Šmartno na Pohorju. Tedaj pa nenadoma zaslišim značilno pedpedikanje prepelice iz bližnjega senožetnega sadovnjaka. Hitro stečem še po druge člane ornitološke skupine, da bi tudi oni spoznali oglašanje naše najmanjše kure. Glede na oglašanje smo ugotovili, da gre za dva (2) samca.

Vsekakor zanimiv podatek glede na to, da je to prvi znani podatek za prepelico na Pohorju. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas*

GRAHASTA TUKALICA *Porzana porzana* **SPOTTED CRAKE** – One on 23rd March 1993 at Lake Fijesa

Po obisku Sečoveljskih solin 23. 3. 1993 sva se z B. Rubiničem odpravila še na krajši izlet ob obali od Pirana do Strunjana. Poleg mnogih zanimivih vrst, ki sva jih ta dan opazovala, sta bili tudi dve kričavi čigri *Sterna sandvicensis*, ki ju velja zaradi maloštevilnih podatkov še posebej omeniti.

Po poti sva se za kratek čas ustavila tudi ob jezeru v Fiesi. Poleg običajnih gostov na jezeru, kot so mlakarice *Anas platyrhynchos* in črne liske *Fulica atra*, sva opazila še štiri zelenonoge tukalice *Gallinula chloropus* in kormorana *Phalacrocorax carbo*. Najino pozornost pa je pritegnilo šuštenje v obrežnem trstičju in takoj sva pomislila, da gre za mokoža, a se je pozneje izkazalo, da gre za grahasto tukalico. Ptico, ki je begala sem ter tja po trstju, sva si, kolikor je bilo to mogoče, pobliže ogledala, napravil pa sem tudi bežen posnetek z video kamero. Tukalica je pozneje izginila v gostejše trstičje. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

PRIBA *Vanellus vanellus*

MALI ŠKURH *Numenius phaeopus*

LAPWING, WHIMBREL – Breeding Lapwing attacking a Whimbrel while approaching its nest on 30th March 1993 at Ljubljansko barje near Ig

Dne 30. 3. 1993 sem na Ljubljanskem barju pri Igu iz avtomobila opazoval eno prvih gnezd pribe *Vanellus vanellus* v tem letu. Gnezdo je bilo osamljeno in ne v koloniji, čeprav je bilo v bližini še nekaj osebkov te vrste. Ko se je gnezdu preveč približal eden izmed dveh malih škurhov *Numenius phaeopus*, ki sta se pasla na istem travniku, je priba odletela iz gnezda in škurha napadla. Ker dolgokljun na zračni napad ni reagiral, se je spustila na tla in ga napadla še »s pehoto«. Z razširjenimi perutmi se je zagnala proti vsiljivcu, a tudi to ni zaleгло. Škurh se je le grozeče postavil v bran, tako da je pribo minil ves pogum in je z napadi prenehala. Ob ponovnem obisku čez tri dni je priba še vedno valila. *Davorin Tome, Jamova 66, 61000 Ljubljana*

ČRNOGLAVI GALEB *Larus melanocephalus*

MEDITERRANEAN GULL – Adult in winter plumage on 14th November 1992 at Lake Ptuj

Dne 14. 11. 1992 sem imel na Ptujskem jezeru poleg številnih drugih galebov priložnost opazovati tudi odraslega črnoglavega galeba v zimskem perju. Galeb nas je preletel v bližini manjšega otoka, takoj nato pa skupaj z nekaj rečnimi galebi odletel z jezera. V letu sem dobro videl

močnejši živo rdeč kljun, zabrisano črnino na glavi ter popolnoma bele in na koncu »prosojne« peruti.

Črnoglavi galeb se na Štajerskem zelo redko pojavlja, to opazovanje pa je, kakor sem zvedel od drugih ornitologov, prvo za Ptujsko jezero. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

DUPLAR *Columba oenas*

STOCK DOVE – *First observations from Mt. Pohorje: one on 13th June 1992 at Šumik and one on 8th July 1993 at Osankarica*

Dne 13. 6. 1992 smo opazovali ptice na Pohorju v okviru ornitološkega izleta. Med potjo od Tinčeve bajte proti Šumiku smo videli goloba duplarja, ki je ravno tedaj preletel gozdno cesto.

Naslednjič sem se s to vrsto na Pohorju srečal 8. 7. 1993. Tokrat sem imel srečo v bližini doma na Osankarici, kjer sem bil z ornitološko skupino, ki je delovala v okviru tabora Šmartno 1993. Tudi tokrat sem opazoval en osebek. Ta dva podatka sta prva za Pohorje. Gnezdenje te vrste na Pohorju pa je zelo verjetno. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas*

ČOPASTI ŠKRJANEC *Galerida cristata*

CRESTED LARK – *Singing male on 19th August 1993 at Novo mesto (temperature exceeding 35 degrees Celsius)*

Z M. Vogrinom sva avgusta napravila pravo ornitološko turnejo po Sloveniji. To križarjenje naju je zaneslo tudi v Novo mesto. Z namenom, da bi izboljšala stanje terenske opreme, sva se napotila proti novomeški plinarni. Tam naju je poleg plina čakal na strehi sosednje hiše še čopasti škrijanec, ki se je neutrudno oglašal, pa čeprav je bila temperatura zraka takrat najmanj 35°C. Na tega neutrudneža sva naletela 19. 8. 1993. *Nuša Kropivšek, Vransko 121, 63305 Vransko*

MALI MUHAR *Ficedula parva*

RED-BREASTED FLYCATCHER – *Uncoloured singing male on 15th June 1992 at Kamniška Bela*

20. junija 1991 sem imel v dolini Kamniške Bele priložnost poslušati petje malega muharja. Ker se je dan že iztekal, sem se odločil, da si bom to vrsto muharja pobliže ogledal drugi dan, ko bo za to več časa, sploh pa je ta dolina v neposredni bližini Ljubljane. To namero pa mi je kljub bližini preprečila vojna v Sloveniji. Naslednjega leta, 10. junija 1992, sem s prijateljem K. Potrato odšel na isto lokaliteto. Spet je na istem mestu prepeval mali muhar in vesel sem bil, da bo imel prijatelj

priložnost prvič v naravi opazovati to zanimivo vrsto. Ko sem posnel petje malega muharja na magnetofonski trak, je sledilo neverjetno preseenečenje! Pojoci samec sploh ni bil rdečkasto obarvan po grlu in prsih. Ker je začelo rahlo deževati, sem se odločil, da bom prihodnjič ujel tega muharja v mrežo. 15. junija 1992 sem s sinom Vidom odšel na to mesto in postavil mrežo za lov ptičev. Šele po daljšem času nama je uspelo ujeti tega pojočega samca, ki res ni bil obarvan tako, kot je prikazan v vseh običajnih priročnikih. Šele kasneje sem končno le našel zapis, v katerem piše, da ima samec »slinček« rdečkasto obarvan v drugem, včasih pa šele v tretjem koledarskem letu. V letu je bil po velikosti še najbolj podoben kraljičku, ko pa se je usedel na vejo, se je oglašal kot stržek. Ker sem imel malega muharja prvič v roki, sem ga fotografiral in zbral naslednje zanimive podatke. Najbolj me je v roki presenetila velikost (kot npr. kovaček), črne nogice pa so bile tako majcene (kot pri naših kraljičkih), da sem moral obroček prekrižati. Dolžina peruti je bila 68 mm in teža 9,8 g. Dolžina repa je bila 49 mm. Zunanja 3 (tri) repna peresa so do 3/4 dolžine bela (kot npr. pri repaljščici), 4. (četrto) je belo samo na robu, 5. (peto) ima samo še malo belo črtico, v nasprotju s 6. (šestim), to je centralnim repnim peresom, ki je popolnoma črno. Ta belina v repu se najbolje vidi takrat, ko je mali muhar »razburjen« in rep razpre kot »karte v roki«. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

ČRNOČELI SRAKOPER *Lanius minor*

LESSER GREY SHRIKE – *Found dead on 7th July 1993 at Dobrava near Krka river, and a pair seen near Šentjernej*

Dne 7. julija 1993 sem na cesti pri vasi Dobrava ob reki Krki našel zbitega črnočelega srakoperja. Primerek sem predal Prirodoslovnemu muzeju. Istega dne sem na grmu ob cesti proti Šentjerneju (Šentjakob) videl par črnočelih srakoperjev. *Andrej Hudoklin, Ob Sušici 15, 68350 Dolenjske Toplice*

LAŠKA KONOPELJŠČICA *Serinus citrinella*
CITRIL FINCH – Male caught on 16th November 1992 at Nova Gorica

Sodelavec našega muzeja S. Drašček mi je sporočil, da je 16. novembra 1992 ujel v kraju Grgar pri Novi Gorici samca (♂) laške konopeljščice. Ker me je konopeljščica zelo zanimala, sem se odpravil v Novo Gorico pogledat tega ptiča. Fotografiral sem jo v roki in izmeril sem dolžino peruti, ki je bila 76 mm, teža pa je bila 15,4 grama. Ta pri nas kar redka vrsta je bila že pred leti ujeta v Novi Gorici (10. oktobra 1974), ki jo je ravno tako ujel S. Drašček. Omenjeni osebek pa je sedaj v študijski ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije, in to kot edini primerek te vrste v naši zbirki. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

Dokumenti: Documents:

Ocena o vplivih solinarske in marikulture dejavnosti na ornitofavno Sečoveljskih solin Assessment of influences of salt-making and maricultural activities on the ornitofauna of Sečovlje Salinas

1. Ornitološka posebnost

Sečoveljske soline so že od nekdaj priznane kot izjemna ornitološka lokaliteta, na kateri je bilo opazovanih prek 200 vrst ptic, najmanj 80 od teh pa tudi gnezdi.

Nekatere ptice gnezdi v Sloveniji izključno samo v solinah. Taki vrsti sta rumenonogi galeb *Larus cachinnans* in polojnik *Himantopus himantopus*. Zelo pomembne vrste, ki so bistveno prispevale k zavarovanju Sečoveljskih solin, pa so navadna čigra *Sterna hirundo*, beločela čigra *Sterna albifrons* in beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus*. Medtem ko so bila gnezdišča prvih dveh najdena tudi v severovzhodni Sloveniji, pa gnezdi beločeli deževnik samo na morski obali. Od drugih zanimivih gnezdilcev je treba omeniti še navadno postovko *Falco tinnunculus*, sokola, katerega gnezdenje na solinah je poseben fenomen. Gnezditvena gostota solinske populacije tega sokola je med najvišjimi v Evropi.

Soline so tudi pomembno prezimovališče za številne vrste ptic severne Evrope, ki se tu ustavijo na preletu proti Afriki ali v solinah prezimujejo. Gre za eno izmed najsevernejših sredozemskih postaj, pomembnih za migracijo ptic.

Že pred več kot sto leti je ornitolog Bernardo Schiavuzzi popisoval ptice solin. Slovenski ornitologi so začeli bolj intenzivno raziskovati soline šele po drugi svetovni vojni, posebej izrazito pa v sedemdesetih in osemdesetih letih. Doumeli so edinstvenost solinskega prostora za ornitofavno in s svojimi prispevki pripravili strokovne podlage za utemeljeno zaščito solin. V zadnjem desetletju se solinskim pticam posveča tudi lokalno Ornitološko društvo Ixobrychus iz Kopra.

Zaradi svoje pestrosti in posebnosti so soline postale v zadnjih letih eno najbolj priljubljenih in pomembnih ornitoloških lokalitet v Sloveniji.

2. Druge posebnosti solin

Soline so zelo pomembne tudi iz drugih vidikov: geografskega, geološkega, etnološkega, botaničnega, zoološkega (širše), rekreacijskega in naravovarstvenega. Zaradi vseh omenjenih namembnosti so bile Sečoveljske soline januarja 1990 razglašene kot Krajinski park (Uradne objave, Primorske novice št. 5, Koper 26. januarja 1990). Zasluga za zavarovanje gre predvsem varstvenikom iz piranskega Zavoda za naravno in kulturno dediščino, ne smemo pa pozabiti tudi prispevkov raznih strokovnjakov z različnih področij, ki so že pred

časom doumeli edinstvenost solin in s svojimi članki, publikacijami, predavanji in drugače opozarjali in osveščali javnost o solinah in njenih posebnostih.

3. Ocena vpliva solinarske dejavnosti na ornitofavno

Soline so delo človeka. Obalni del prostrane ravnice, ki je nastala z nanašanjem sedimentov reke Dragonje in njenih pritokov, je preoblikoval v solinska polja. Veliko vrst ptic, ki so gnezstile v prvotnem močvirskem okolju, se je moralo preseliti na bolj primerna območja, drugim spet so soline še vedno dajale dovolj hrane in primerno zavetišče. Najbolj zanimive (omenjene pod točko 1) vrste ptic gnezditijo na nasipih, ki so speljani sredi solinskih bazenov ali ob njih. Nekatere gnezditijo v opuščenih solinarskih hišah, ki pa na žalost čedalje bolj propadajo. Po tej plati je njihovo gnezdenje v bistvu odvisno od solinarske aktivnosti. Vzdrževanje nasipov in regulacija višine slane vode v solinskih bazenih sta zelo pomembna dejavnika, od katerih je odvisen gnezditveni uspeh ptic, ki so ornitološke posebnosti solin. Zato je vloga solinarstva v solinah še vedno zelo pomembna, predvsem v smislu vzdrževanja solin.

Konkreten primer prepletenosti vzdrževanja nasipov in regulacije na eni strani in gnezditve ptic na drugi strani je ornitološki rezervat med kanaloma Curto in Picchetto. Čigre in deževniki, ki gnezditijo na prečnem nasipu tega bazena, so popolnoma odvisni od regulacije višine vode v tem bazenu in od ohranjenosti tega nasipa. Regulacija višine vode v tem bazenu preprečuje poplavljenost nasipa in s tem uničenje legel deževnikov

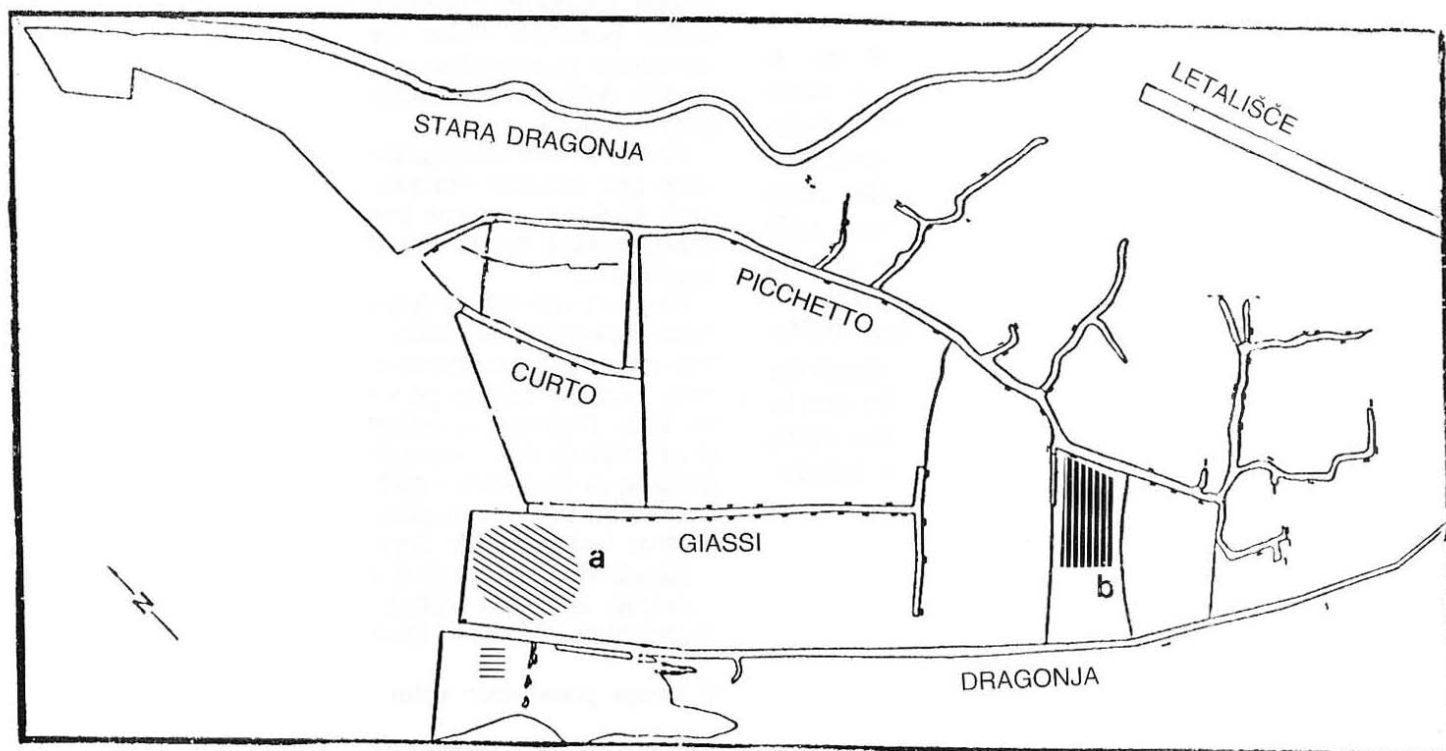
in čiger v obdobju obilnih padavin (izkušnje so pokazale, da so majski nalivi na drugih bazenih za ptice lahko katastrofalni). Nasip pa je v celoti omejen z vodo, tako da je preprečen dostop štirinožnim plenilcem (kune belice, podlasice, lisice, klateške mačke). V zadnjih nekaj letih žal ni bilo primerne regulacije višine vode v tem bazenu, tako da so zaradi neustreznih razmer čigre in deževniki skoraj v celoti prenehali gnezdititi na nasipih tega bazena. Tako se je glavnina gnezditvene populacije čiger preselila na večji bazen blizu letališča, kjer se je število gnezdečih parov še povečalo. Deževniki pa so se razkropili po bazenih blizu zunanjega obrambnega nasipa. Največja gnezditvena gostota deževnikov je tako ob halofitnem travniku ob kanalu Giassi.

Skratka, »pasivno« solinarstvo, ki se opravlja samo kot ohranjanje nasipov in regulacija slane vode v bazenih (po moji presoji, ki temelji izključno na lastnih opazovanjih solinske ornitofavne), ne povzroča negativnih posledic za ornitofavno tega predela.

Zato menim, da je 8. člen Odloka o razglasitvi Krajinskega parka Sečoveljskih solin, kjer je izrecno zapisano, da je ohranjanje in varovanje solin vezano na nadaljevanje solinarske dejavnosti, s tega vidika popolnoma utemeljen.

4. Ocena vpliva marikulture na ornitofavno

V že omenjenem 8. členu je tudi navedeno, da je mogoče vzporedno s solinarstvom razvijati tudi druge dejavnosti, ki so v skladu z neobremenjenim naravnim

Slika 1: Marikulturni objekti v Sečoveljskih solinah

a) gojišče filipinskih vongol *Tapes semidecussatus* in

b) poskusni bazeni za domnevno gojenje japonskih kozic *Pennaeus japonicus*. (Risba B. Marčeta)

Fig. 1: Maricultural facilities at the Sečovlje salt-pans

a) Breeding basin for the Philippine shellfish *Tapes semidecussatus*

b) experimental basins for the proposed breeding of Japanese shrimp *Pennaeus japonicus* (Drawing by B. Marčeta)

ravnovesjem v solinah. Ena takih dejavnosti je tudi marikultura, ki se ukvarja z gojenjem morskih organizmov. V kolikšni meri ogroža marikultura favniščne posebnosti solin, posebno ornitofavno, je težko oceniti, saj gre za zelo mlado panogo in zato je ni tovrstnih izkušenj. Že zaradi tega je izjemno pomembno redno spremljanje sprememb v abundanci in diverziteti ornitofavne (sinekološko) in populacijsko ekologijo (deme-kološko) posameznih pomembnih solinskih vrst. Smiselno je tudi spremljanje reševanja teh problemov v drugih sredozemskih državah.

Vseeno pa želim opozoriti na nekatere dejavnike, za katere menim (ocenjujem), da bi utegnile negativno vplivati na ornitofavno solin. Večina mojih pripomb temelji na lastnih opažanjih.

Aktivna površina bazenov, namenjena marikulturi, bo pticam preprečevala zadrževanje in gnezdenje na teh delih. Zaradi preventivnih ukrepov (zamreženost, strašila ali kaj podobnega) zaščite bazenov, v katerih bodo gojili morske organizme, bo pticam preprečeno zadrževanje in prehranjevanje v tem delu solin. Zato bodo koncentracije teh ptic povečane na drugih delih solin, kar pomeni zaradi medsebojnih teritorialnih odnosov zmanjšanje populacije. Če se bo marikultura dejavnost širila na druge dele solin, bo čedalje manj primernih površin za gnezdenje in prehranjevanje ptic. Posledica se bo kazala v upadu številčnosti in pestrosti vrst zaradi migracije v druge kraje, zaradi zmanjšane gnezditvene uspeha nekaterih vrst ali pa zaradi pomanjkanja hrane.

Poseben problem je tudi bazen, kjer gojijo filipinske vongole *Tapes semidecussatus*. Ta je v zimskem in preletnem obdobju eden najbolj pomembnih za selivke, ki se tu prehranjujejo in počivajo. Zakaj?

- bazen je praktično vse leto poplavljen,
- oddaljenost od ceste in letališča in drugih motečih vplivov,

- bližina obsežnega trstišča na levi strani Dragonje: med oseko se prehranjujejo v trstišču in ob njej, med plimo pa počivajo ob omenjenem bazenu,

- zaradi komunikacije z Dragonjo in morjem je ta bazen izjemno pomemben za ptice zaradi velike količine hrane, ki jo morje in reka prineseta v bazen (meroplankton, brakična favna).

Prej ko slej bo nastala tudi potreba po asfaltirani cesti, ki bo povezovala marikulturo z osrednjo cestno infrastrukturo, pa tudi promet bo povečan.

Vse navedeno se ne sklada s 6. in 7. členom Odloka, ki prepoveduje vsako spreminjanje namembnosti solin.

Če torej analiziramo oceno ogroženosti ornitofavne solin zaradi širjenja marikulture po členih omenjenega Odloka, ugotovimo naslednje:

- da marikultura spreminja primarno namembnost prostora, torej ohranitev solin kot naravne in kulturne dediščine (6. člen),

- da bi s širjenjem (povečanje površine) uničevala in poškodovala bivališča, gnezdišča in zavetišča ptic (6. člen),

- da bi s širjenjem povzročila spremembe v koncentraciji ptic na drugih mestih (spremembe v teritorialni gostoti), najverjetneje rezervatih, ki so zaradi svojih naravnih danosti najprimernejši (6. člen in 7. člen),

- da z gojenjem morskih organizmov vnašajo tuje živalske vrste, npr. filipinska vongola *Tapes semidecussatus* in japonska kozica *Pennaeus japonicus*, ki se

lahko zaradi zmanjšane kontrole naselijo tudi na drugih delih solin, npr. rezervatih (7. člen).

- da bi lahko prišlo zaradi obolenosti gojenih morskih organizmov v bazenih tudi do kontaminacije drugih delov solin, ki bi jo še posebej čutile ptice, ki so na samem vrhu prehranjevalne verige (bioakumulacija, biomagnifikacija). Posledice kontaminacije so skoraj vedno drastične.

V skladu z vsemi navedenimi ugotovitvami ocenjujem, da je širjenje marikulture na območju Sečoveljskih solin neprimerno. Že na bazenih, ki so danes namenjeni za marikulturno dejavnost, bi morali opraviti vrsto raziskav o vplivu marikulture na solinsko favno. Prav tako so potrebni podatki o obremenitvi okolja na vseh ravneh, ki so povezani s hranjenjem in ekskrecijo gojenih organizmov. Brez primernih raziskav o vplivu na okolje ne bi smeli dovoljevati gojenja neavtohtonih morskih organizmov, še posebej v solinskem primeru, kjer ni hermetične izolacije marikulture do drugih solin.

Lovrenc Lipej, Kumerdejeva 3, 665310 Izola

Poročila od koderkoli Reports from here and there

Krka med Sotesko in Zalogom Krka River between Soteska and Zalog

V srednjem toku reke Krke nad Novim mestom zbuja pozornost kot zanimivejša biotopa poplavin in vlažni travniki Loškega polja in Zaloška kotlina ob reki Temenici. Ta odseka rečne doline večkrat opazujem; med opažanji ptic v sezoni 1992/93 pa naj posebej navedem naslednje:

- Velika bela čaplja *Egretta alba*

Videval sem jo od 5. do 8. marca 1993, ko je v zgodnjih popoldanskih urah prihajala na odsek reke pod vasjo Potok. Ptica je bila sama, le ob zadnjem opazovanju se je pridružila jati sivih čapelj.

21. septembra 1993 sem na istem odseku reke ponovno opazoval štiri velike bele čaple, ki so sedele na vrbi ob Krki.

- Veliki škurh *Numenius arquata*

V dneh, ko sem hodil opazovat veliko belo čapljo, sem 7. marca 1993 v zgodnjih jutranjih urah na travniku ob Krki videl tudi par velikih škurhov. Prepoznal sem ju po značilni silueti z dolgim in navzdol upognjenim kljunom.

- Ribji orel *Pandion haliaetus*

25. decembra 1992 sem na drevesu pri sotočju Krke s Sušico pri Dol. Polju dalj časa opazoval nepoznano ujed. Ptica velikosti kanje je imela povsem belo trebušno stran.

- Rečni galeb *Larus ridibundus*

Rečni galebi so pogosti obiskovalci tega odseka Krke. Oktobra 1992 me je presenetila velika jata, ki je štela okoli 500 osebkov. Ves popoldan

se je zadrževala na poplavljenem Loškem polju, proti večeru pa se je dvignila in poletela proti Beli krajini.

– Sivi galeb *Larus canus*

Pozimi leta 1972 je bil ob Krki med Zalogom in Novim mestom ustreljen sivi galeb. Drugoletni osebek je bil obročkan na Finskem (Museum Zool, Helsinki, št. C-200515).

– Priba *Vanellus vanellus*

Nekaj parov prib redno gnezdi na poljih pri Zalogu. Marca 1993 se je ob reki na istem odseku dalj časa zadrževala jata 120 prib.

– Veliki kormoran *Phalacrocorax carbo*

Kormorani postajajo na Krki stalni zimski gostje. Redno sem jih opazoval januarja in februarja, običajno posamič ali v manjših jatah, le nekajkrat sem opazil večje jate od 30 do 50 osebkov.

Kormorani prezimujejo tudi na reki Kolpi, kar potrjujejo nagačen primerke ptice z lovske razstave in poročila lovcev.

– Pikasti martinček *Tringa ochropus*

10. aprila 1993 sem ob Temenici opazoval pika-stega martinca, ko je iskal hrano po obrobju večje poplavne luže. *Andrej Hudoklin, Ob Sušici 15, Dolenjske Toplice*

Krka v okolici Novega mesta

Krka river around Novo mesto

Od 14. do 20. julija 1993 je v okviru mednarodnega mladinskega ekološko raziskovalnega tabora Krka 93 delovala tudi ornitološka skupina. Skupina je bila sestavljena iz naslednjih članov: Luca Griffone, Olivier Hardy, Cathy Lebrun, Bill O'Keefe ter avtor članka kot mentor skupine. Občasno je na naših terenih sodeloval tudi Andrej Hudoklin iz novomeškega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Ptice smo popisovali od kraja Soteska (Dolenjske Toplice) do kraja Drama pri Šentjerneju. Posvetili smo se izključno reki Krki in reki Temenici, ki je njen pritok. Zato je tudi število opazovanih vrst skromnejše, kot bi sicer bilo.

Ptice smo popisovali v zgodnjih jutranjih urah. Dodatne ekskurzije smo opravljali tudi v popoldanskih in večernih urah. Natančnejše popise smo naredili pri naslednjih krajih: Loška vas, Zalog, Otočec, Drama – Dobrava, Jezero – Jelše.

V času naših popisov smo na obravnavanem območju zabeležili 61 vrst ptic. Navedene so vse, ki smo jih opazovali v času tabora: mali ponirek *T. ruficollis*, siva čaplja *A. cinerea*, mala bobnarica *I. minutus*, bela štoklja *C. ciconia*, grbec *C. olor*, mlakarica *A. platyrhynchos*, kanja *B. buteo*, postovka *F. tinnunculus*, škrlančar *F. subbuteo*, zelenonoga tukalica *G. chloropus*, liska *F. atra*, mali deževnik *C. dubius*, mali martinček *A. hypoleucos*, priba *V. vanellus*, rečni galeb *L. ridibundus*,

grivar *C. palumbus*, turška in divja grlica *S. decaocto* in turtur, lesna sova *S. aluco*, vodomec *A. athys*, zlatovranka *C. garrulus*, vijeglavka *J. torquilla*, zelena in siva žolna *P. viridis* in *canus*, veliki detel *D. major*, poljski škrlanec *A. arvensis*, kmečka lastovka *H. rustica*, mestna lastovka *D. urbica*, bela in siva pastirica *M. alba* in *cinerea*, stržek *T. troglodytes*, taščica *E. rubecula*, šmarnica in pogorelec *P. ochruros* in *phoenicurus*, prosnik *S. torquata*, kos in carar *T. merula* in *viscivorus*, črnoglavka *S. atricapilla*, vrbja listnica *P. collybita*, rumenoglavki kraljiček *P. regulus*, sivi muhar *M. striata*, dolgorepka *A. caudatus*, menišek, plavček in velika sinica *P. ater*, *caeruleus*, *major*, brglez *S. europaea*, kobilar *O. oriolus*, rjavi srakoper *L. collurio*, šoja *G. glandarius*, sraka *P. pica*, siva vrana *C. cornix*, škorec *S. vulgaris*, domači in poljski vrabec *P. domesticus* in *montanus*, ščinkavec *F. coelebs*, grilček *S. serinus*, lišček *C. carduelis*, zelenec *C. chloris*, repnik *A. cannabina*, rumeni strnad *E. citrinella*.

Pri Otočcu so bili opazovani 4 pari grbcev skupaj z 10 mladostnimi osebkami, skupina 32 mlakaric, 9 sivih čapelj, par lisk z mladičem, 6 zelenonogih tukalic, posamezni vodomci, mladostne bele in sive pastirice in 20. 7. ena mala bobnarica, ki je zletela iz obrežne vegetacije. Na Temenici pri Zalogu je bil 17. 7. opažen edini mali ponirek, na bližnjih vodnih površinah v glinokopu pa istega dne en mali deževnik in tri pribe (par in mladostni osebek).

Samca zlatovranke sem pri kraju Jezero, ob hitri cesti, opazoval že 10. 6. 1993.

Zanimiv je tudi podatek o jati 69 rečnih galebov, ki so bili opazovani v večernem mraku dne 15. 7. v bližini Loške vasi. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas*

Društvena kronika

Association chronicle

PREDSTAVITEV ORNITOLOŠKEGA ATLASA GNEZDILK SLOVENIJE NA DUNAJU – Komaj nekaj tednov po izidu Atlasa ptic gnezdilke Avstrije je bila na Dunaju organizirana predstavitev slovenskega atlasa gnezdilke. Na povabilo avstrijskega združenja za ornitologijo (Osterr. Gesellschaft für Ornithologie) je 3. novembra v Prirodoslovnem muzeju (Naturhistorisches Museum) I. Geister predstavil rezultate kartiranja gnezdilke na slovenskem ozemlju. Izbor 60 vrst je bil prilagojen zanimanju avstrijskih kolegov za vrste, ki so pri njih najbolj ogrožene, vrste z južnjaško provenienco in občasne gnezdilke, katerih gnezditveni areal s severa in vzhoda komajda dosega

našo sosedo. Izkazalo se je, da bi bila za nekatere takšne vrste smiselna skupna predstavitev na enotnem zemljevidu. (I. G.)

DRUGA KONFERENCA KOMISIJ ZA REDKOSTI – Na otoku Helgoland je med 2. in 9. oktobra 1993 potekala druga konferenca Komisij za redkosti in strokovnjakov za identifikacijo vrst ptic, ki se je je udeležil tudi član naše komisije A. Sovinc. Govorili smo o vprašanih standardizacije obrazcev, letnih poročil, kategorij na nacionalnih spiskih in o ustanovitvi evropske komisije za redkosti. Podrobneje bodo glavni sklepi predstavljeni v letnem poročilu naše komisije. Poleg kabinetnega dela je bilo veliko časa namenjeno tudi opazovanju ptic in imeli smo kaj videti! Med zanimivejšimi vrstami naj omenim samo srakoperja *Lanius isabellinus*, plevelno trstnico, kraljičico, sibirsko podvrsto prosnika, črno njorko, uhatga škrljanca, laponskega ostrogleža, pa nekaj vrst gosi, govnačk... (A. S.)

PRVI MEDNARODNI SIMPOZIJ O VARSTVU IN EKOLOGIJI ČRNE ŠTORKLJE je bil od 19. do 23. aprila 1993 v Jurmali pri Rigi, Latvija. Črna štorclja še vedno obdajajo mnoge skrivnosti, predvsem zaradi njenega odmaknjenega življenja. Pred desetletji so bili vse glasnejši glasovi o upadanju njene populacije po vsem gnezditvenem arealu, in namenjati se ji je začelo vse več pozornosti in naporov za njeno varstvo. Pri nas, kot tudi v mnogih drugih državah, je postala tesno povezana s pojmom varstva narave.

Varstvu črne štorclje in ekologiji, ki je z njim neločljivo povezana, je bilo namenjeno srečanje v Latviji. Simpozija so se udeležili številni predstavniki držav, kjer črna štorclja gnezdi. Bili so tu predstavniki Evrope, od Španije do Skandinavskih držav, iz mnogih predelov bivše ZSSR, navzoč je bil tudi predstavnik Kitajske. Žal ni bilo nikogar iz Afrike, kjer črna štorclja ponekod gnezdi, še pomembnejše pa je, da tu prezimuje velik del njene svetovne populacije. Iz Slovenije se je simpozija udeležil J. Gregori.

Zvrstili so se mnogi prispevki, ki so obravnavali vprašanja varstva črne štorclje v različnih deželah, njeno ekologijo, predstavljene pa so bile tudi nekatere novosti iz njene etologije, npr. svatbenega vedenja. Pokazalo se je, da je vrsta, v Evropi vezana predvsem na gozdne habitate, dokaj prilagodljiva, če le ima možnosti za prehranjevanje. Zanimivo je npr., da gnezdi v Pamirju še na višini do 3.500 m, kjer dela gnezda na grmih brina, na Kitajskem pa ponekod gnezdi v predelih povsem brez drevja in dela gnezda na skalnih policah. Zanimiv je tudi habitat, kjer gnezdi v Španiji: travnata pokrajina s posameznimi

hrasti plutavci ali manjšimi skupinami hrastov, na katerih gnezdi.

Razveseljiva je ugotovitev, da populacija črne štorclje narašča v večini predelov. Latvija je približno trikrat večja od Slovenije in ocenjujejo, da se je število tam gnezdečih povzpelo na okoli 2000 parov (!). Temu številu botrujejo tudi mnoge, z ribami bogate zajezitive na vodotokih, ki jih delajo bobri. Teh pa je tu okoli 50.000 parov. Vsekakor razveseljivih je tudi naših 10 do 15 parov črnih štorclj, ki kažejo na opazen porast. Ocena svetovne populacije je okoli 30.000 parov.

Med zaključki simpozija je nujnost, da se, poleg varstvenih naporov za ohranitev črne štorclje, posveti več pozornosti njeni biologiji in ekologiji. Glede na to, da je zelo malo poznanega o njeni selitvi in prezimovanju, je predvideno nadaljevanje programa obročkanja z barvnimi obročki v Evropi.

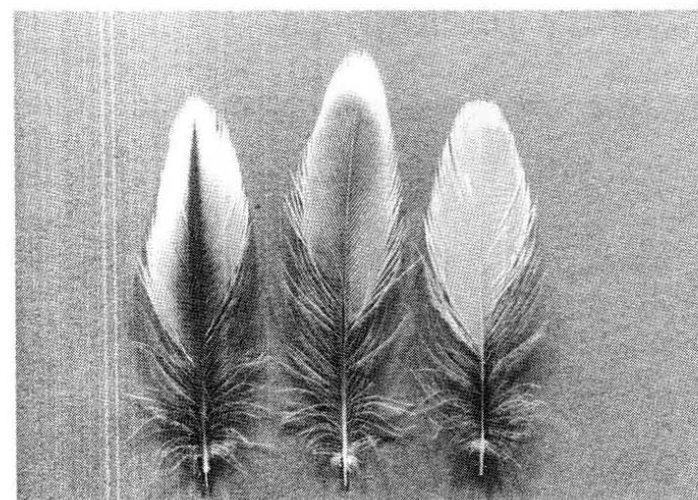
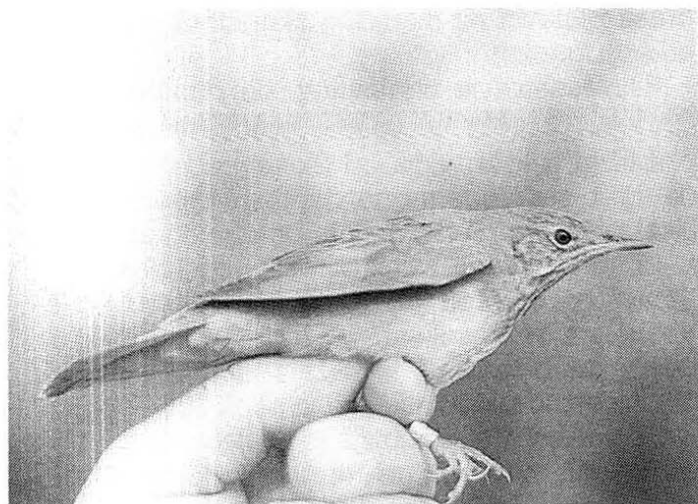
Simpozij se je začel v senci mnogih neznank, vezanih na življenje črne štorclje. Ko pa so bili podani vsi prispevki z različnih koncev Evrope in Azije, se je pokazalo nekaj razveseljivega: črna štorclja je postala eden najbolj poznanih ptičev s tako obsežnim gnezditvenim arealom. (J. G.)

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Katera vrsta je to?
Identify the species!

V 60. številki ACROCEPHALUSA se nam je na skrivnostni fotografiji prikazal kobiličar *Locustella naevia*. Po značilni drži (čeprav je fotografiran v roki) ter širokem in pokončnem repu je mogoče ugotoviti, da gre za enega iz rodu kobiličarjev. Na fotografiji je dobro vidna progavost ali dvobarvnost primarnih, sekundarnih in srednjih krovnih

Zgoraj: Rečni kobiličar *L. fluviatilis* (D. Šere)
Top: River Warbler *L. fluviatilis* (D. Šere)

V sredini: Trstni kobiličar *L. luscinioides* (D. Šere)
Middle: Savi's Warbler *L. luscinioides* (D. Šere)
Spodaj: Najdaljša podrepna peresa kobiličarjev.
Od leve proti desni: navadni kobiličar *L. naevia*,
rečni kobiličar *L. fluviatilis* in trstni kobiličar *L. luscinioides*. (C. Mlinar)

Bottom: The longest undertail feathers of Locustella-Warblers. From left to right: Grasshopper Warbler *L. naevia*, River Warbler *L. fluviatilis* and Savi's Warbler *L. luscinioides*. (C. Mlinar)

peres, kar nam zelo olajša nadaljnjo determinacijo. Ravno tako so vidne rahle proge ali črtice na prsih, enobarvno svetlo grlo in svetel spodnji del kljuna.

V širši izbor bi se lahko uvrstile naslednje vrste: ena izmed cip (vse cipe imajo močnejše in daljše proge po prsih ali pa so brez njih) ali ena izmed »progastih« trstnic (te pa imajo izrazito svetlo progo prek oči). Kobiličar na fotografiji ima rahlo in tanko progo samo nad očmi. Rahle proge po prsih pa imajo od trstnic samo prvoletni primerki bičje trstnice *A. schoenobaenus*, v primeri s povodno trstnico *A. paludicola*, ki ima progice tudi na boku.

Če si sedaj pobliže ogledamo vse tri pri nas do sedaj ugotovljene kobiličarje, tj. trstnega *L. luscinioides*, rečnega *L. fluviatilis* in navadnega *L. naevia* s skrivnostne fotografije, lahko ugotovimo, da trstni kobiličar ne pride v poštev (glej fotografijo), ker je brez progic ali črt po prsih (ima samo nekoliko temnejše perje po prsih in enobarven hrbet ter vsa krovna peresa). Rečni kobiličar sicer ima po prsih bolj medle ali zabrisane proge (niso tanke črtice) in enobarven hrbet ter enobarvna krovna peresa, v primeri s kobiličarjem s skrivnostne fotografije, ki nima enobarvnega hrba in krovnih peres.

Ob tem bi veljalo omeniti nekatere značilnosti naših kobiličarjev, ki niso razvidne s črno-bele fotografije ali pa so težko opazne. Za vse kobiličarje je značilno, da imajo zelo dolgo podrepno perje (to perje presega zunanje repno pero), ta podrepna peresa pa se zelo razlikujejo med seboj (glej foto). Na fotografiji trstnega in rečnega kobiličarja je dobro vidno »visoko in dolgo« podrepno perje. Na osnovi vseh teh značilnosti lahko zaključimo, da te tri vrste kobiličarjev lahko ločimo med seboj po obarvanosti hrba in krovnih peres na peruti: če so peresa na hrbtu progasta ali dvobarvna, ravno tako krovna peresa peruti v sivozelenkasti barvi, imamo pred seboj kobiličarja *L. naevia*. Če so krovna peresa peruti in hrbet enobarvni, in to v rjavi barvi, je to trstni kobiličar *L. luscinioides*, v primeri s temno sivkastim »enobarvnim« hrbtom in krovnimi peresi, kar je značilnost rečnega kobiličarja *L. fluviatilis*. Še kratek nasvet v zvezi s petjem teh treh vrst kobiličarjev, ki naj bi peli podobno kot kobilice: v zamočvirjenem travniku poje običajno kobiličar, v trstičevju trstni kobiličar in v bujnem podrastju topolov ali vrb rečni kobiličar. Dare Šere

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061 / 218-886 int. 297

gnezditev

064 / 47-170

prezimovanje

061 / 262-982

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

TISKARNA
tone
TOMŠIČ

LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 25a

TELEFON 061 126 32 19
FAKS 218 646

rototisk | ofsettisk
knjigotisk | knjigoveznica

VSEBINA

Uvodnik (I. Geister)

Ornitološki atlas gnezdilk Triglavskega narodnega parka – poročilo o poteku popisovanja (T. Jančar)

Pojavljanje in gnezditvena gostota malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* v ormoških bazenih (B. Štumberger, D. Denac)

Pojavljanja pegama *Bombycilla garrulus* v Sloveniji – nekoč in danes (F. Bračko, P. Grošelj)

Iz ornitološke beležnice:

Phalacrocorax carbo, *Nycticorax nycticorax*, *Ardeola ralloides*, *Egretta alba*, *Ciconia nigra*, *Anas clypeata*, *Somateria mollissima*, *Gyps fulvus*, *Buteo buteo*, *Aquila chrysaetos*, *Falco subbuteo*, *Coturnix coturnix*, *Porzana porzana*, *Vanellus vanellus*, *Larus melanocephalus*, *Columba oenas*, *Galerida cristata*, *Ficedula parva*, *Lanius minor*, *Serinus citinella*

Dokumenti:

Ocena o vplivih solinarske in marikulture dejavnosti na ornitofavno Sečoveljskih solin (L. Lipej)

Poročila od koderkoli:

Krka med Sotesko in Zalogom (A. Hudoklin)

Krka v okolici Novega mesta (M. Vogrin)

Društvena kronika

Skrivnostna fotografija

CONTENTS

1 Editorial (I. Geister)

3 Ornithological atlas of breeders of Triglav National Park – a preliminary report (T. Jančar)

8 Occurrence and breeding density by Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* at Ormož basins (B. Štumberger, D. Denac)

16 Occurrence of Waxwing *Bombycilla garrulus* in Slovenia – in the past and at present (F. Bračko, P. Grošelj)

26 **From the ornithological notebook:**

31 **Documents:**

Assessment of influences of saltmaking and maricultural activities on the ornitofauna of Sečovlje Salinas (L. Lipej)

33 **Reports from here and there:**

Krka river between Soteska and Zalog (A. Hudoklin)

Krka river around Novo mesto (M. Vogrin)

34 Association chronicle

35 Mystery photograph